

ЛАХМОСТОВА АЛЬОНА ІГОРІВНА

СТРУКТУРНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ТА НІМЕЦЬКИХ
СКЛАДНИХ ТЕРМІНІВ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД (НА МАТЕРІАЛІ ТЕКСТІВ
ЮРИДИЧНОЇ ТЕМАТИКИ)

035 ФІЛОЛОГІЯ

Зміст

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Проблема вивчення термінології в сучасному мовознавстві.....	6
1.1 Термінологічна система. Її значення в мовознавстві.....	6
1.2 Терміносполучення та їх лексико-семантична характеристика.....	10
1.3 Поняття юридичного терміну.....	13
1.4 Класифікація складних слів в англійській мові.....	22
1.5 Класифікація складних слів в німецькій мові.....	30
Висновки до 1 розділу.....	37
РОЗДІЛ 2. Особливості перекладу складних термінів в англомовних та німецьких текстах з юриспруденції.....	38
2.1 Перекладацькі відповідності і трансформації як основа якісного перекладу.....	38
2.2 Аналіз передачі складних юридичних термінів з англійської мови на українську.....	45
2.3 Методи перекладу складних юридичних термінів з англійської на українську мову.....	50
2.4 Способи перекладу складних юридичних термінів з німецької мови на українську.....	56
Висновки до 2 розділу.....	61
ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	63

ВСТУП

З найдавніших часів люди використовували переклади з однієї мови на іншу. Вітчизняні та зарубіжні лінгвісти підкреслюють ту роль, яку переклад грає в розвитку культури, літератури і самої мови. Природно, переклад відіграє величезну роль і в науці, а конкретно в перекладі термінів.

У зв'язку з особливим місцем термінології в структурі наукового пізнання, виробничої і соціальної діяльності, дослідження термінологічних проблем нерідко здійснюється в єдності лінгвістичного та соціологічного підходів.

Дослідження в галузі перекладу складної юридичної термінології - важлива і актуальна задача, спрямована на досягнення адекватних перекладів, сприяє вирішенню багатьох прикладних задач і прискоренню обміну інформацією в галузі новітніх досягнень юридичної науки серед фахівців і вчених різних країн.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю дослідження проблем перекладу правової термінології, оскільки дане питання наразі є ще недостатньо висвітлено у сучасному перекладознавстві.

Проблема дослідження полягає в аналізі особливостей перекладу юридичних термінів.

Мета дослідження – Дослідити особливості функціонування німецьких та англійських складних термінів в юридичних текстах та визначити засоби їх перекладу.

Відповідно до мети були визначені наступні **завдання**:

1. Проаналізувати стан дослідження проблеми складних термінів у сучасній лінгвістиці та перекладознавстві;
2. Визначити характерні риси юридичної термінології, її утворення та функціонування.
3. Проаналізувати основні прийоми перекладу складних термінів.

4. Виявити труднощі, що виникають в процесі перекладу термінів, та визначити можливі шляхи їх подолання.

Об'єктом дослідження даної роботи є складні терміни.

Предмет дослідження – є особливості перекладу англійських та німецьких складних термінів в галузі юриспруденції.

Теоретична значимість даної дипломної роботи обумовлена спробою систематизувати ідеї та концепції вітчизняних та іноземних дослідників стосовно особливостей утворення, функціонування складних юридичних термінів та їх відтворення українською мовою.

Практична значимість даного дослідження полягає в методологічному значенні роботи для перекладачів в області перекладу складних юридичних термінів та текстів.

Загальнонауковими передумовами дослідження послужили ідеї Е.Вюстера, Д.С.Лотте, О.О.Реформатського, О.С.Герда, О.Д.Хаютіна, В.П.Даниленко, Ф.О.Нікітіної, В.Н.Петрової та ін., що зробили великий вклад в сферу термінології. Було присвячено багато робіт системному вивченню термінології (Ф.А.Циткіна, Т.А. Журавльова). Лінгвісти досліджують питання мовної природи терміна (С.Д.Шилов, А.І.Моїсєєв), вивчають термін як одиницю особливої лексичної системи (В.Н.Лейчик, Т.А.Лисицина, Р.Ю.Кобрин), розглядають термін як об'єкт лексикографічного опису (А.В.Суперанська). Значна кількість лінгвістичних розвідок присвячена питанням утворення термінів (В.С.Кулебакін, Я.А.Кліновицький).

Методика дослідження: Робота виконана комплексної методикою на основі порівняльно-порівняльного і семантичного аналізів тексту.

Матеріалом дослідження послужили англійські та німецькі тексти юридичної тематики.

Мета і завдання дослідження визначили наступну структуру роботи: дана робота включає в себе вступ, два розділи та висновок.

РОЗДІЛ 1

ТЕРМІНОЛОГІЧНА СИСТЕМА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ В МОВОЗНАВСТВІ

1.1 Проблема вивчення термінології в сучасному мовознавстві

Загальновідомо, що будь-яка галузь діяльності має свою специфічну лексику і терміни відіграють в них доволі важливу роль. Термінологія – це один з аспектів мови, який протягом останніх десятиліть розвивається з особливою інтенсивністю. Термін, в свою чергу, являє собою слово чи словосполучення, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступає у системні відносини з іншими словами та словесними комплексами й утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю [20, 155].

На думку М. Глушко, термін – це слово чи словосполучення для вираження поняття і значення предметів, які володіють, завдяки точній і строгій дефініції, чіткими семантичними границями і тому однозначне в межах певної класифікованої системи [20, 111]. В.І. Карабан визначає термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки [16, 330]. Термін – це невід’ємна частина лексичної частини мови.

Термін може утворюватися на основі рідної мови або бути запозиченим як із нейтрального термінологічного банку (міжнародні греко-латинські терміноелементи) так і з іншої мови, проте в будь-якому випадку, він повинен відображати ознаки даного поняття. Терміни існують в мові не самі по собі, а в складі певної термінології. Термінологія, як система наукових термінів, являє собою підсистему у складі загальної лексичної системи мови.

За О.С. Ахмановою, термінологія – це система понять даної науки, закріплена в певному словесному виразі. Якщо в загальній мові слово може

бути багатозначним, то, потрапляючи до певної термінологічної системи, воно набуває однозначності [17, 77].

Термінів, що мають відповідники у загальноживаній лексиці (пор. загальноживані слова довгота, додаток, рівняння, уявлення і терміни – географічна довгота, граматичний додаток, математичне рівняння, психологічне уявлення тощо), в сучасній мові відносно небагато. Основна функція термінологічної лексики номінативна, термінами називають спеціальні поняття з різних галузей людських знань. У цій функції вони завжди виступають у науковому, публіцистичному, професійно-виробничому й діловому стилях. Проте термінологічні слова можуть вживатися й поза цими стилями, їх досить часто використовують і в мові сучасної художньої літератури, в якій вони, крім свого прямого номінативного значення, набувають і додаткових значень, а також експресивного чи емоційного забарвлення.

У мові художньої літератури терміни можуть втрачати «свою стилістичну замкненість», а використання термінологічних слів «у ролі складових елементів тропів і художніх образів» зумовлює часткову чи й повну їх семантичну детермінологізацію [4, 87].

Термінознавство в цілому досліджується достатньо багато, але вирішенню проблем це недостатньо сприяє. Сучасні вітчизняні термінологи значно глибше розробляють теорію терміна як мовного знака, теорію термінології як підсистеми загальної літературної мови, ніж термінологи початку ХХ століття. Термінологія розглядається як один із рівнів лексики із можливим свідомим впливом суспільства на мову і в той же час як засіб забезпечення наукової діяльності суспільства – в аспектах вивчення джерел пізнання та закріплення його результатів. Такі дослідники в історії термінознавства, як Е. Вюстер, Д.С. Лотте, О.О. Реформатський, О.С. Герд, О.Д. Хаютін, В.П. Даниленко, Ф.О. Нікітіна, В.Н. Петрова та ін., зробили великий вклад в сферу термінології. Було присвячено багато робіт системному вивченню термінології (Ф.А. Циткіна, Т.А. Журавльова). Вивчення терміна

проводиться як спеціалістами різних галузей знань, так і лінгвістами, як показує аналіз досліджень про терміни. Термін розглядається спеціалістами у плані найбільш точної його відповідності науковому й технічному поняттю, яке він виражає, вирішуються проблеми стандартизації термінів і впорядкування терміносистем. Здебільшого фахівці певної галузі знання укладають термінологічні словники, які розкривають значення термінів через їх дефініції. Лінгвісти досліджують питання мовної природи терміна

(С.Д. Шилов, А.І. Моїсеєв), вивчають термін як одиницю особливої лексичної системи (В.Н. Лейчик, Т.А. Лисицина, Р.Ю. Кобрин), розглядають термін як об'єкт лексикографічного опису (А.В.Суперанська). Значна кількість лінгвістичних розвідок присвячена питанням утворення термінів

(В.С. Кулебакін, Я.А. Кліновицький). Даниленко В.П. відомий своїми роботами з термінологізації різних частин мови. Вивчаються як однослівні терміни, так і їх словосполучення (Л.А. Динес). Також терміни-словосполучення досліджуються і з погляду їх структури, і в аспекті їх семантики (В.С. Глумов).

У сучасному мовознавстві й досі немає чітко визначення таких понять як «термін», «термінологія», «термінознавство». Також існує питання щодо ознак терміна, зокрема його мотивованості чи немотивованості. Одні дослідники відстоюють позиції мотивованості, оскільки вважають, що мотивованість сприяє встановленню асоціативних зв'язків з іншими термінами і явищами, кращому запам'ятовуванню термінів, які називаються, правильно орієнтують на зміст відповідного наукового поняття, а інші – дотримуються думки, що мотивованість, утруднює розуміння термінів, викликаючи додаткові асоціації.

На думку В. Перхача, наукова термінологія, повинна характеризуватися такими чинниками: досконалістю та економністю. Під досконалістю термінології розуміється логічність, чітка граматична структура, умотивованість термінів, під економністю – легкість у вивченні, її інформативність, стислість терміноодиниць. Навіть поняття «термін» не має єдиної загальновизнаної

дефініції. Все залежить від того, які ознаки бере дослідник до уваги при вивченні цього рівня лексики.

Поняття «термінологія» і «термінознавство» у роботах деяких сучасних дослідників не розмежовуються. Однією з найважливіших ознак терміна є наявність дефініції, але надання термінам дефініції зумовлює складність завдання через те, що процес дуже повільний. Точаться суперечки навколо питання про те, чи варто давати визначення номенклатурним назвам, чи всі терміни повинні мати дефініції, чи можливо дати визначення тим термінам, які є потенційними об'єктами вивчення.

Важливою ознакою ідеального терміна є дефініція. Проте багато дослідників вважає, що не всі терміни можуть мати дефініції. Якщо терміни використовуються на позначення щойно винайдених понять, то вони не можуть мати єдиної унормованої дефініції, як і сама назва терміна не може бути на цьому етапі становлення остаточною.

Однак переважна більшість термінів потребує обов'язкового і якнайшвидшого демінування, оскільки відсутність дефініцій, або наявність нечітких дефініцій у значної кількості термінів не дає можливості для продукування тлумачних словників і стандартів.

Також суперечливим залишається питання про синонімію в термінології: чи взагалі потрібні синоніми, позитивним чи негативним є це явище. Синонімія в термінології сьогодні є явищем швидше негативним, тому що кількість синонімів зростає, що не сприяє комунікативній оптимальності терміна.

Цьому сприяє і відродження термінологічної спадщини минулого, запозичення з інших мов, творення нових назв. Термінологи вважають, що сьогодні навряд чи можна запобігти процесові синонімії. Але в цьому є й позитивний момент: якщо є велика кількість синонімів, то ми можемо обрати найточніший, найдосконаліший термін. На міжгалузевому рівні породжується синонімія через неуніфікованість термінології на сучасному етапі і, – досить

часто до одного й того ж поняття загальнотехнічної й загальнонаукової термінології добираються відповідники в галузевих термінологіях.

Необхідність у стандартизованій термінології виникає перш за все при труднощах в комунікації фахівців. На сьогодні відомі 2 типи сучасних термінологічних словників: одні словники – з виразною тенденцією до стандартизації, інші – навпаки, з якомога більшою кількістю синонімів, що в подальшому може послужити для подальшого найбільш точного відбору терміна та його стандартизації (наявність великої кількості синонімів дає змогу вибрати те слово, що найбільше задовольняє всі вимогам терміна). Багатозначність утруднює спілкування фахівців, тому її слід уникати, ймовірно за рахунок створення нових термінів.

Однак мовознавці вважають, що уникнути багатозначності неможливо в термінології, як і в літературній мові в цілому. Поряд із полісемією співіснує омонімія, яка виникає в більшості випадків між термінами, що формуються в різних терміносистемах. Однак така омонімія не є негативною, оскільки співіснує в різних системах термінопонять.

1.2 Терміносполучення та їх лексико-семантична характеристика

Терміни-словосполучення, що виражають єдині цілісні поняття, більш стійкі, у порівнянні з вільними словосполученнями та мають різний ступінь смислової розкладності. Їх можна віднести до числа лексичних словосполучень, характерною особливістю яких є те, що місце одного з компонентів заповнюється не будь-яким словом відповідної категорії, а лише деякими, такими, створюють певну семантичну групу.

В англійській термінології існує велика кількість термінів, що складаються з декількох компонентів. Такі багатоконпонентні терміни, за твердженням лінгвістів, відносяться до двох типів:

1. Нерозкладні терміни словосполучення;

2. Розкладені терміни словосполучення.

Стійкі термінологічні словосполучення набагато легше піддаються перекладу, ніж складні слова-терміни, так як в них всі компоненти граматично оформлені та це полегшує розкриття смислових зв'язків між ними [10, 39].

У термінах-словосполученнях граматичне оформлення виражається:

1. Суфіксами;
2. Прийменниками;
3. Закінченнями.

Через це зазвичай смисловий зміст термінологічних словосполучень не допускає ніяких неточностей у тлумаченні термінів.

Велика увага приділяється систематичності новостворюваних термінів. У багатьох областях розроблені спеціальні правила утворення термінів для понять або об'єктів певного класу.

Терміни-словосполучення створюються шляхом додавання до термінів родового поняття, конкретизуючих ознак з метою отримати видові поняття, безпосередньо пов'язані з вихідним. Такі терміни фактично являють собою згорнуті визначення, що підводять дане поняття під більш загальне і одночасно вказують його специфічну ознаку. Таким чином, утворюються своєрідні термінологічні гнізда, що охоплюють численні різновиди позначуваного явища.

С. Н. Горелікова формулює ряд формальних правил перекладу двокомпонентних термінів – складних слів, т. К. «Якщо вдається з'ясувати значення компонентів, то ці правила допоможуть розкрити значення складного слова в цілому» [10, 87].

Спочатку потрібно визначити, до якої лексико-сислової категорії відносяться компоненти складного слова, тобто, що саме вони позначають: предмети, дії, властивості і т. д. Складне слово-термін, обидва компоненти якого позначають предмети (тобто, машини, механізми, прилади і т. д.), перекладається по-різному, залежно від того, в якому співвідношенні знаходяться між собою дані предмети.

Для того щоб знати, в якому числі поставити іменник, що позначає предмет, потрібно в мікроконтексті складного слова знайти відповідний англійський термін в якості самостійного слова і визначити його граматичне число. У найскладнішому слові граматичне число визначити не можна, так як компоненти складного слова пишуться, найчастіше, окремо, проте вони – не самостійні слова, а лише основи. Тому число предметів, позначених першим компонентом, в складному слові не виражаються.

При аналізі складного слова виду «предмет + властивість» потрібно звернути увагу на те, чи стосується поняття, виражене другим компонентом (тобто властивість), предмету, позначеного першим компонентом. Якщо перший компонент складного слова - терміна позначає предмет, а другий – дія, що відбувається з цим предметом, то український еквівалент другого компонента матиме форму називного відмінка, а еквівалент першого компонента – форму родового відмінка [38, 58].

При перекладі слова спеціальної лексики, перекладач зустрічається з цілим рядом складнощів, оскільки терміни не відносяться до мови взагалі і в різних терміносистемах лексично одне і теж слово може перекладатися по-різному. Важливо також зазначити, що термін є головним компонентом будь-якого наукового тексту і має для наукового знання самостійну цінність. Уміння правильно перевести термін на українську мову входить в професійну компетенцію фахівця. Проте непослідовність вживання існуючих термінів, неймовірно розвинене дублювання їх, схильність вводити нові терміни без достатніх на те підстав – все це представляє нині величезні складнощі для правильного перекладу відповідної термінології.

Особливі труднощі для перекладу представляють собою множинні терміни, так як їх значення не завжди складаються із значень їх елементів. При цьому не завжди термін в англійській мові точно відповідає терміну в українській мові або поняття, позначене на одній мові, яке ще не невідоме особам, що говорять на іншій мові.

Зазвичай найбільш вживані і загальноприйняті терміни використовуються як основа для утворення множинних термінів. Тим не менш, не дивлячись на легкість в перекладі таких словосполучень, їх пізнаваність і легкість запам'ятовування, вони не є гарантією їх правильного перекладу, розуміння і застосування.

1.3 Поняття юридичного терміну

Розвиток сучасних наук, гуманітарних і природничих, вимагає вдосконалення їх термінологічних систем, а отже, дослідження проблем становлення, лінгвістичних особливостей, семантики, дериваційних процесів та стилістичного функціонування галузевих термінологій. Ці проблеми привертали увагу дослідників. Окремі з її численних аспектів розглянуто у працях В. Виноградова, Д. Ушакова, А. Реформатського, В. Лейчика, Т. Кияка, Т. Панько, Ф. Циткіної та ін.

Особливого значення в період поглиблення інтеграції країн та міжнародних зв'язків набуває функціонування юридичної термінології у поєднанні з термінологією правознавчих актів, зокрема в юридичних документах, угодах, працях, які містять певні юридичні рекомендації, вимоги та положення.

Процеси термінологічної міграції юридичних термінів в юридичний дискурс поширюється, що пов'язано передусім з посиленням впливу правознавчих структур на діяльність у сфері юриспруденції [33, с. 50].

Термінологічна лексика сучасної англійської мови складається з власних слів та запозичених мовних одиниць переважно лексем латинського походження.

Входження юридичної термінології в юридичний дискурс англійської мови супроводжується інтенсивним процесом деривації.

У процесі функціонування юридичної термінології в юридичному

дискурсі відбуваються певні зміни на семантичному рівні. Більшість юридичних термінів в юридичному контексті зберігає свою семантику і когнітивний потенціал; окремі їх частково втрачають, набувають нового юридично-економічного змісту або десемантизуються.

Прагматична реалізація досліджуваної термінології в сучасній англійській мові відбувається переважно в текстах монографічних видань, періодичних (наукових і публіцистичних статтях), навчально-методичній літературі, документах, ділових паперах, угодах. У кожному з жанрів функціонування юридичної термінології набуває певної специфіки, стильових ознак.

Зазначимо, що термін, як правило, виконує дві функції – номінативну (тобто називає поняття) та функцію відображення змісту поняття. Будь-який термін у певній системі понять на протигагу звичайному слову (чи словосполученню) повинен мати обмежений, чітко зафіксований зміст.

Згідно з нашою концепцією, ознаками термінології як системи є:

- 1) сукупність чи множина термінів-слів взагалі;
- 2) сукупність термінів (понять чи назв) будь-якої галузі науки (юридична термінологія, хімічна термінологія, економічна термінологія і т. д.).

Ми кваліфікуємо термінологію як сукупність термінів, співвідносних з професійною сферою діяльності та пов'язаних один з одним на понятійному, лексико-семантичному, словотворчому та граматичному рівнях. Вона об'єднує найменування категорій понять: об'єктів, явищ, та їх закономірних зв'язків, відношень; властивостей, ознак, якостей; процесів, станів, осіб, наук тощо.

Серед інших термінологічних понять звернемо увагу на поняття підмова, оскільки дане дослідження присвячено процесам інтеграції лексики двох підмов – економічної та юридичної. Важливо визначити поняття кожної з цих підмов, щоб у подальшому більш адекватно представити і дослідити юридичну термінологію економічного дискурсу, юридичну термінологію економіки.

Під поняттям юридична термінологія ми розуміємо прошарок лексики, яка обслуговує правознавство, пов'язана з юриспруденцією як наукою, як

фахом, як галуззю професійної діяльності. Особливість юридичної термінології порівняно з іншими термінологічними системами виявляється у своєрідностях словотворчих моделей, у характерному для неї співвідношенні іншомовних та національних елементів, у специфіці її становлення і розвитку. До юридичної термінології ми відносимо назви предметів, дій, явищ, осіб тощо, які мають безпосереднє відношення до юриспруденції та сфери її функціонування у суспільстві.

Вимагають інтерпретації та уточнення також такі поняття, як термінологічне поле та дискурс, які функціонують в нашому дослідженні. Під термінологічним полем ми розуміємо своєрідну галузь функціонування терміна, всередині якої термін має ознаки та певні властивості, притаманні також іншим термінам, з якими цей термін перебуває в певній кореляції в межах даної підмови. Кожний термін може вживатися /та вживається/ в термінологічному контексті. Але це є сфера його вживання, а поле – сфера існування його як терміна. Мова даної галузі науки є тим контекстом, до якого входить термін і в якому конкретизується його значення.

Для адекватного розуміння терміна особливого значення набуває дискурс. Визначення та прагматичні функції дискурсу представлені у працях Г. Кука, Д. Нунана, Е. Хетч та ін. Ми розуміємо і кваліфікуємо дискурс як текст чи його сегмент, ознакою якого є логічне поєднання та взаємодія мовних форм на різних лінгвістичних рівнях, між котрими існують корелятивні зв'язки лінгвістичного та екстралінгвістичного змісту і, як наслідок, має місце логічність і змістовність структурної будови, яка здатна реалізувати прагматику аргументації, полеміки, наукового доведення тощо.

Сутність визначень терміна, узятих з робіт, зводиться до того, що як ознака – найближчого родового поняття – найчастіше називають “слово або словосполучення”, або “мовний знак” взагалі, а як ознаки – видових відмінностей: специфіку сфери поширення; особливу функцію: називну (номінативну) позначення й дефінітивну, професійну, пізнавальну,

пояснювальну; семантичні особливості терміна:

1. Предмет певної області значення;
2. «Поняття», де семантика є точною (з точними семасіологічними границями).

Ряд існуючих визначень терміна даний у книзі В.М. Лейчика, І.П. Смирнова й І.М. Суислової. Оскільки єдиного визначення терміна в лінгвістичній літературі поки не існує, актуальним залишається завдання такого визначення. Навіть не дуже глибоке дослідження термінології в області медицини, біології, юриспруденції й інших наук показує, що далеко не завжди термін точно виражає спеціальне поняття, не завжди однозначний і виражає тільки одне поняття, не завжди він входить тільки в одну терміносистему, не завжди тільки одне слово – термін.

Дослідники також показали, що не завжди термін має точні семантичні межі й виражає точно обкреслене поняття. Тут чітко проглядається розходження двох основних підходів до вивчення терміна: нормативного, що йде від Д.С. Лотте й дескриптивного, що йде від Г.О. Винокура.

Основне в специфіці терміна – у його спеціальному, професійному вживанні, сфера його поширення обмежена певною галуззю знання. Розглядаючи загальновизнану властивість терміна, не слід доводити його до крайності. Не можна погодитися з думкою, що “ні в формі, ні в змісті не можна знайти істотної різниці між словом неспеціальної загальнопоширеної лексики й словом лексики термінологічної. Реальна, об'єктивна різниця між цими двома типами слів – це різниця внімовна. Якщо слово загальнопоширеної, неспеціальної лексики співвідноситься із загальновідомим об'єктом, то слово термінологічної лексики – з об'єктом специфічному, відомим лише обмеженому колу осіб – фахівців.

Термін – це мовний знак, репрезентуючий наукове поняття спеціальної, професійної галузі знання. Ще основоположник радянської термінологічної школи Д.С. Лотте пред'являв до науково-технічного терміна такі вимоги:

системність, незалежність від контексту, однозначність, точність, стислість.

Багато сучасних дослідників термінології орієнтуються скоріше на якийсь ідеальний термін. Незважаючи на численність закликів звернутися до термінологічної реальності й не бути занадто догматичними, ряд лінгвістів роблять мало аргументувати твердження: «Термін не повинен бути полісемичним, омонімічним, синонімічним». Я погоджуюся з думкою, що вимоги до терміна не слід приймати занадто прямолінійно, тому що ідеальних термінів повністю задовольняючим всім вимогам лінгвістів, мабуть, не існує. Однак, на мій погляд, закономірна вимога критерію системності має вирішальне значення при класифікації понять, для вибору й побудови термінів і їхніх систем, тобто для впорядкування термінологій.

З однієї мови на іншу терміни не перекладають, як звичайні слова. Оптимальним є такий шлях перекладання термінів: «поняття – український термін», а не «іншомовний термін – український термін», з якої мови не відбувався б переклад. Тобто пошук терміна - відповідника починається з аналізу властивостей нового поняття. Цілком можливо, що котрась з властивостей «підкаже» іншу назву цьому поняттю, ніж вона є у мові, з якої здійснюється переклад.

Якщо назва поняття ґрунтується на його найголовнішій властивості чи вдалому порівнянні, то й в інших мовах ці ознаки братимуться за визначальні (наприклад, у юридичній термінології: judge – суддя, lawyer – юрист, адвокат, а trial – судовий процес тощо). У таких випадках переклад терміна перетворюється на переклад звичайного слова, що є найпростішим шляхом підбирання власномовної назви до певного наукового поняття.

Інколи для знайдення оптимального національного терміна доцільно зіставити терміни-відповідники з кількох мов і вибрати для перекладу найвдаліший. Так, термін-інтернаціоналізм making of law означає "ухвалення законів".

Отже, сьогодні українська термінологія має можливість поповнюватися

запозиченнями і перекладами безпосередньо з тих мов, які для того підходять, а не тільки через російську, як це було в попередні десятиліття. У теперішніх умовах переглядають і виправляють деякі терміни, що потрапили в українську термінологію методом “зіпсованого телефону”.

Термінолог-перекладач може створити національний термін, що за багатьма параметрами вигідно відрізняється від терміну-інтернаціоналізм.

Оскільки термінотворення є свідомим процесом, то науковець так чи інакше вкладає у назву наукового поняття свої почуття. А. Зелізний наводить такий приклад: один польський автор, пишучи статтю про апарати, які за міжнародною термінологією називаються барботажними, змінив їх назву на *belkotkowe* – белькотливі. Цікавий висновок: таке любовне ставлення до апарата, його персоніфікація, за умови збереження точності й однозначності, ближче відкриває механізм функціонування приладу і ріднить з ним дослідника, підкреслює відчуття єдності матеріальної і духовної культур.

Як не дивно, подібні думки висловлюють ще деякі термінологи, хоч загальноприйнятною є вимога, щоб термін був емоційно нейтральний – "холодний".

Для того, щоб нові терміни органічно увійшли до літературної мови, їх треба творити з власномовного будівельного матеріалу (коренів, префіксів, суфіксів, постфіксів). Ця нібито проста вимога на сучасному етапі функціонування термінології перетворилася на проблему.

Найбільш типовою лексичною ознакою юридичної літератури є насиченість тексту спеціальними термінами та термінологічними словосполученнями.

Юридичні терміни як мовні знаки, що репрезентують поняття спеціальної, професійної галузі, становлять суттєву складову юридичних текстів і одну з головних труднощів їх перекладу з огляду на їх неоднозначність, відсутність перекладних відповідників (у випадку термінів-неологізмів) та національну варіативність (тобто наявність різних термінів в

американському, британському, канадському та інших варіантах англійської мови, що позначають одне й те ж явище, процес, об'єкт тощо). Під терміном звичайно розуміється слово (або група слів), що мають в межах даної галузі або спеціалізації конкретний і єдиний сенс, що виключає будь-яку можливість іншого, що відрізняється від передбаченого автором розуміння або тлумачення.

Так, наприклад, приведені нижче слова і групи слів є термінами: *judicial authority* – судовий орган; *court rules* – судові прецеденти; *cost* – судові розходи; *paper mill* –судовий архів; *court briefing* – судовий брифінг; *crier of court*, *crier* – судовий глашатай; *writ* – судовий документ; *court injunction*, *prohibitory injunction*, *injunction*, *interdict*, *judicial restraint*, *writ of injunction*, *restraining order*, *injunction* – судова заборона.

З наведених прикладів видно, що термін може бути однослівним і складатися з ключового слова, або бути термінологічною групою, до складу якої входить ключове слово або ядро групи, одне або декілька лівих означень, і одне або декілька правих або прийменникових означень, що уточнюють або модифікують сенс терміну.

Для успішного проведення дешифровки термінів перекладач повинен добре уявляти загальні принципи термінотворення, знати певний мінімум префіксів латинського і грецького походження, які беруть найбільш активну участь в процесах термінотворення, а також володіти певними навичками практичного застосування цих знань.

Юридичні тексти характеризуються особливим стилем, який відрізняє їх від інших типів текстів. При перекладі таких текстів ця особливість створює додаткові труднощі та проблеми.

Серед лексичних труднощів юридичного перекладу В.І. Карабан виокремлює "багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна), особливості вживання загальнонародних слів в юридичних текстах, правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики. визначення межі припустимості

перекладацьких лексичних трансформацій, переклад термінів-неологізмів, аббревіатур, такі "фальшиві друзі" перекладача, як псевдоінтернаціоналізми. лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми, етноспецифічна лексика і етнонаціональна варіантність термінів, іншомовні слова і терміни в англійських науково-технічних текстах, різного роду власні імена і назви (фірм, установ і організацій) тощо". До граматичних відмінностей автор відносить особливості граматичної будови мови, форми і традиції письмового наукового мовлення. "Так, в англійських фахових текстах значно частіше, ніж в українських, вживаються форми пасивного стану та неособові форми дієслова, дієприкметникові звороти й специфічні синтаксичні конструкції, особові займенники першої особи однини та одночленні інфінітивні й номінативні речення тощо".

Основна складність перекладу юридичних текстів, а саме переклад термінів, полягає у розкритті та передачі засобами української мови іншомовних реалій. Було би невірним говорити про переклад термінів як таких. Обов'язковою умовою повноцінного перекладу будь-якого спеціального тексту, особливо науково-технічного, – повне розуміння його перекладачем. Механічне заучування термінів, без проникнення у їх сутність, без знання самих явищ, процесів та механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок у перекладі. Перекладач повинен детально вивчити ту область науки і техніки, в якій він працює. Тільки тоді він зможе сміливо користуватися відповідними термінологічними словниками.

Однак, у спеціальному тексті нерідко буває елемент новизни, який є особливо цікавим для читача, але пов'язаний із вживанням нових термінів, ще не зафіксованих у словниках. Зрозуміло, що такі випадки можуть створювати серйозні проблеми для перекладача. Основна умова подолання цієї труднощі полягає у детальному аналізі описуваного явища і передачі його термінами, що вже є усталеними в науці. Актуальні наукові проблеми, найновіші технічні винаходи і відкриття висвітлюються у друкованих виданнях і перш за все – у

періодичних виданнях, до яких і повинен звертатися перекладач. Велику допомогу може надати тут консультація фахівця в даній галузі. Спочатку необхідно точно встановити, у чому полягає описувана в іноземномовному перекладі проблема і в чому полягають проблеми її викладу в перекладі. Як уже вказувалося, проблема може полягати в описі нових процесів або найновішої апаратури. Перекладач повинен уважно співставити усі випадки вживання нових термінів або місць, які важко передаються засобами української мови, щоб із загального змісту тексту скласти собі чітке уявлення про описувану проблему.

Будь-який юридичний текст характеризується певною повторюваністю термінів. Тому для правильної передачі значення незнайомого і відсутнього у словниках терміна або термінологічного сполучення дуже важливо врахувати і співставити всі випадки його вживання в даному тексті і лише після цього спробувати в'яснити значення терміну шляхом ознайомлення із спеціальною літературою з даного питання. Велику допомогу перекладачеві може надати уже існуюча перекладна література з даного питання, особливо якщо є можливість порівняти оригінал і переклад.

Основні засади становлення сучасної української термінології були свого часу досить чітко визначені Володимиром Козирським:

- Термінологія має бути українська лексично (переважно) й максимально зберігати синонімію;
- необхідно зберегти семантику термінів; прагнути узгодження з першоджерелом;
- Терміни мають бути узгоджені з вимогами мовного докільля (можливість утворення термінологічних розгалужень, лаконічність, консонантність);
- Доцільно поновити деякі орфографічні норми, що достоту відбивають притаманні українській мові риси.

Вирішення галузевих термінологічних проблем повинне відбуватись з

урахуванням вищенаведених позицій та характерних особливостей кожної галузі. Особливістю ж юридичного словника, на думку авторів, має бути те, що він вбере у себе безліч термінів з різних галузей науки і техніки, а разом з цим, усі їхні негативні та позитивні процеси, що будуть безпосередньо впливати на розвиток фахової термінології.

На сьогодні важливим для розвитку української термінологічної системи є активне опрацювання теоретичних проблем, висвітлення такої проблеми, як термінознавство, проведення різноманітних термінологічних конференцій.

Досягти мовної досконалості і ефективності законодавства, можна тільки шляхом дотримання умов раціонального використання юридичної термінології. Дуже важливим є забезпечити зрозумілість, максимальну доступність тлумачення і застосування нормативно-правового акту. Оскільки, як справедливо зауважив А. Б. Венгеров: «...визначення юридичних понять <...> це не якась казуїстика чи схоластика, а, навпаки, надзвичайно важлива наукова і практична справа, якщо згадати, що за всім цим стоять живі люди, їх діяльність, благополуччя, а іноді й життя» .

1.4 Класифікація складних слів в англійській мові

Існує кілька класифікацій складних слів, але найбільшою з них є класифікація з урахуванням частиномовної приналежності їх основ. Відомо, що при утворенні складних слів основа слова не можуть поєднуватися з будь-якої іншою частиною мови. Існує обмежена кількість, а саме 39 словотворчих моделей двокомпонентних складних слів.

Складні слова можуть бути класифіковані за різними принципами. З точки зору способів, за допомогою яких з'єднуються компоненти, можна виділити наступні типи складних слів:

Слова, утворені співкладанням компонентів в певному порядку, причому порядок основ в них може бути і протилежний тому, в якому мотивуючі слова

можуть поєднуватися за синтаксичними правилами англійської мови: *boat-lift*, *audience-friendly*, *page-turner* і відповідати порядку слів у вільних поєднаннях, побудованих за правилами синтаксису: *airgate*, *airbag*. Це найбільш поширений і найбільш продуктивний спосіб словоскладання у сучасній англійській мові.

Складні слова, компоненти яких з'єднані сполучною елементом - еднальними голосними -o-, -i- або сполучною приголосної -s-: *brides-mate*, *tragicomic*. Таке словоскладання було поширеним у давньоанглійській мові, але на сучасному етапі розвитку зустрічається порівняно рідко: *handicraft*, *handiwork*, *tradesman*, *crowsfeet*, *Anglo-Saxon*.

Складні слова третього типу являють собою відокремленні синтагми, що зберегли сполучні основи службових слів: *bread-and-butter*, *hook-and-ladder*, *mother-in-law*, *up-to-date*, *good-for-nothing*, *cock-and-bull*. Такий тип словоскладання називається синтаксичним.

З точки зору семантичної незалежності виділяють два типи складних слів, загально визнаних у лінгвістичній літературі між безпосередніми складовими складних слів: відносини складання і підпорядкування. Відповідно до цього складні слова поділяються на два класи: сурядні (адитивні) та підрядні (детермінативні) складні слова. У сурядних складних словах обидва елементи однаково важливі в семантичному плані, наприклад: *radio-recorder*, N; *fifty-fifty*, Adj. Основи складових належать до одного класу й нерідко до однієї семантичної групи. Сурядних складних слів порівняно небагато.

У підрядних складних словах компоненти не рівнозначні в структурному і в семантичному відношенні. Головний компонент, яким, як правило, є друга частина, має більшу значення та являється семантично і граматично домінуючим, оскільки зумовлює значення частини мови всього складного слова. Порівняємо: *a clock tower* - *a tower with a clock*; *a tower clock* - *a clock on a tower*. Підрядні складні слова становлять основну частину складних слів англійської мови.

Залежно від типу основи складні слова поділяються на: власне складні та

складнопохідні. Складнопохідні слова (blue-eyed, broad-minded) відрізняються від власне складних слів словотвірною основою, а також природою другого елемента. Двома частинами складного слова blue-eyed є суфікс -ed зі значенням «having» та основа, утворена від вільного поєднання blue eyes, члени якого втрачають граматичну самостійність і скорочуються до одного компонента слова - його словотвірної основи. Графічно деривацію можна представити так: blue eye + -ed = blue-eyed.

З іншого боку, подібні слова можна розглядати як псевдо складенні або як особливу групу похідних, так як вони формуються на базі вільного словосполучення, до якого приєднується суфікс. Порівняємо: власне складні слова looking - glass ((V +-ing) + N); owner-driver ((V +-er) + (V +-er)).

З точки зору структури складових розрізняються такі типи: складні слова, що складаються з простих основ (film - star); складні слова, в яких, принаймні один компонент є похідною основою (chain-smoker); складні слова, в яких один з компонентів є скороченням (math-mistress); складні слова, в яких один з компонентів є складним словом (waste-paper-basket).

Залежно від того, виведені або невиведені значення і граматичні функції складного слова, з його компонентів виділяються: ендоцентричні та екзоцентричні.

До ендоцентричних складним словам належать ті, значення і граматичні функції яких виводяться з їх компонентів. Наприклад, модель Adj + N = N є ендоцентричною, оскільки від неї утворюються складні іменники, тобто частина мови, представлена другим компонентом. До ендоцентричних також слід віднести моделі: V + N = N (a playground), Part I + N = N (a humming-bird), Ger + N = N (a sleeping-car), N + N = N (an airmail). До екзоцентричних належать слова, значення і граматичні функції яких не виводяться з їх компонентів. Наприклад, модель Num (cardinal) + N = Adj є екзоцентричною, оскільки по ній утворюються складні прикметники, тобто частина мови, що не представлена компонентами складного слова. До екзоцентричних також слід віднести моделі:

Prep + N = Adj (in-flight), V + adj = N (a speak-easy, a make-believe), V + V = N (a hearsay).

Класифікація складних слів за ступенем семантичної зв'язаності їх компонентів і, отже, за ступенем їх умотивованості пов'язана з питанням, чи може значення складного слова розглядатися як сума значень складових його компонентів. Залежно від цього виділяються наступні групи складних слів: складні слова, значення яких може бути виведено зі складових значень.

Перший компонент цих слів, як правило, позначає дію, стан особи або характерного ним предмета: knee-breeches, stone - breaker, але порівняємо: a living room – вітальня, а не кімната, яка живе, а sleeping pill – таблетка снодійного, а не спляча таблетка.

Такі слова називаються повністю мотивованими; складні слова, де один з компонентів змінює своє значення: a smoking jacket – піджак не обов'язково і не тільки для куріння; Indian ink – чорнило, але не індійські, а чорні з природних речовин; a bath-chair – стілець на коліщатах для інвалідів, а не для ванни. Такі слова називаються частково мотивованими.

Складні слова, де визначити значення цілого на підставі значень компонентів неможливо: a wallflower – людина, яку ніхто не запрошує танцювати; a Russian roulette – небезпечна гра, при якій стріляють навмання, маючи лише одну кулю. Такі слова називаються ідіоматичними або невмотивованими складними словами.

Складні слова синтаксичного типу

Компоненти складних слів не можуть вступати в самостійні синтаксичні зв'язку. Так, у словосполученні government financed обидва повнозначних слова можуть отримати визначення: a factory generously financed by the British government. Якщо ж ми візьмемо складне слово government-financed, то жоден з його компонентів не може бути розширений. В англійській мові представлені

моделі утворення компресивів з омонімічних словосполучень і пропозицій.

Складні слова утворюються за певними моделями. Вони значно відрізняються одна від одної за багатьма характеристиками. Так є такі, за якими створюються сотні і тисячі слів. Значення кожної окремої моделі визначається і тим фактом, що в рамках деяких з них можуть діяти різні семантичні типи з різноманітними відносинами між компонентами, інші моделі у свою чергу, можуть породжувати лише однотипні слова. Також є моделі утворення складних слів зі субстантивованих словосполучень.

Нарешті, можуть бути моделі, за якими створено лише кілька, а то й одне слово. Також є так звані закриті моделі. Це означає, що по них вже не створюються і не можуть створюватися нові слова.

Основним способом об'єднання компонентів складних іменників є з'єднання основ різних частин мови без їх зміни або оформлення. Характерною особливістю складних іменників є те, що перший компонент може бути виражений основою будь-якої частини мови, в той час як останній найчастіше виражений основою іменника.

У сучасному мовознавстві активний інтерес викликають багатоконпонентні складні слова, що складаються з двох або більш ніж двох основ, з'єднані службовим словом, тобто синтаксично поширені складні освіти. Подібним словами властива фразова стійкість: *man-and-wife*, *face-to-face*, *difficult-to-understand*.

Виділяється два типи складних слів синтаксичного типу: двокомпонентні і багатоконпонентні складні слова.

Двокомпонентні складні слова

Аналіз моделей складних слів показав, що зустрічаються 10 основних моделей двокомпонентних складних одиниць. Складні іменники представлені моделями, що приведені нижчу.

Слова, що утворені за цією моделлю N + N іменники: night-school, waistline, toothbrush, sand-storm, etc. Ряд лінгвістів вважає, що дана модель є асинтаксичною, так як два іменника в одній і тій же формі не можуть скласти словосполучення. Дана модель охоплює слова з підрядними і сурядними зв'язками, слова, компоненти яких перебувають у відносинах додатків. У словах з підрядним зв'язком можуть бути будь-які семантичні відносини. Так перший компонент може означати суб'єкт: sunrise, earthquake; об'єкт: dog-show; місце: garden-party, air-mail; час: nightmare; мету: flagstaff; засіб, інструмент: gunshot; щось, що міститься у другому компоненті: stone-fruit.

Дані приклади указують на неоднозначність такої класифікації. Наприклад, слова garden-party та air-mail потрапляють в один тип, в той час як їх трансформація наочно показує відмінність у відносинах між їх компонентами: garden-party - party in the garden; air-mail - mail by / through air. Крім того, багато слів взагалі не відносяться до жодного типу. В основі відносин може лежати: порівняння, матеріал, мета, час. Наприклад, headache, moon-flower, blockhead, network, gunpowder.

У новітньому англійською мовою все більше посилюється тенденція до стягненого написання складних слів даної моделі. Цим підкреслюється їх монолітність. Слова даної моделі виявляють велику здатність до подальшого словотворення. Це виражається в їх конвертованості в дієслова: to spotlight, to streamline, to joyride. Слова моделі N + N з сурядним зв'язком менш численні, ніж слова цієї ж моделі, але вже з підрядним.

Модель Adj + N: blackboard, pussycat, greenroom, blackmail etc. За цією моделлю утворюються іменники. Її можна охарактеризувати як еноцентричну та синтаксичну, оскільки розташування її компонентів збігається з розташуванням елементів в словосполученні.

Розмежування між складним словом даної моделі і словосполученнями, що складається з прикметника та іменника, проводиться на підставі ознак щільно-оформленості, а саме: орфографічного – злите написання; фонетичного

– об'єднує наголос, а також компоненти складного слова не можуть вступати в сепаратні синтаксичні зв'язку.

Крім цих критеріїв застосовується також і семантичний. Згідно з ним перший компонент втрачає своє пряме значення. У результаті цього значення складного слова відокремлюється від значення паралельного, матеріально схожого словосполучення.

О.Д. Мешков вказує на те, що в даній моделі необхідно знати різницю між словами типу *hothouse* і *madhouse*. У першому випадку прикметник визначає іменник, у слові ж *madhouse* перший компонент не має безпосереднього зв'язку з другим. Це можна представити наступними трансформаціями: *a hothouse* = *a house which is hot*, але *a mad house* = *a house for mad people*.

Модель V + N: *cease-fire*. Вона відноситься до еноцентричних оскільки по ній утворюються іменники, тобто частина мови, представлена другим компонентом. Основна маса цих слів позначає обличчя. При цьому відносини між дієсловом та іменником є об'єктними: *cutthroat*, *pickpocket*, *turncoat*. Багато з цих слів мають пейоративне значення: *findfault*, *fillbelly*, а деякі є кличками: *scaldrag*, *scraperegut*.

У рамках цієї ж моделі утворюються слова, в яких другий компонент є загальною назвою предмету, що позначається, у той час як перший – дієслово – уточнює його, наприклад *a drawbridge*.+ N – наступна асинтаксична, еноцентрична модель. По ній утворюється велика кількість слів, в яких другий компонент позначає предмет, а перший характеризує його з точки зору дії, для виконання якого призначений даний предмет: *sleepingcar*, *writingtable*. Дані слова можна трансформувати таким чином: *sleepingcar* – *a car for sleeping*. Слова, утворені за цією моделлю, треба відрізнити від вільних словосполучень: *sleeping boy*.

Ще двокомпонентними моделями складних слів можна виділити наступні: N + Part II: *man-made*, *tsunami-affected*; Adj. + Part II: *plain-spoken*,

well-paid, N + Adj.: lifelong.

Поширена думка, що перші компоненти складних слів є в основному одноморфемними словами: separatist movement, human history, pregnancy centers. Спостереження показують, що семантика другого компонентів складних слів змінюється від стилю до стилю, від епохи до епохи. Так, для 60-х років найбільш продуктивними були полуаффікси -agrama та -wise. У 70-ті роки поширилися одиниці -oriented та -watcher. У 80-ті роки відзначається -intensive, -nomics, -wide, -friendly, а також -poor, -rich, -resistant, -free, -phone.

Інформаційна функція виконується складними словами також і в результаті позначення нових соціальних подій і явищ, таких як положення молоді, вживання наркотиків, прийом алкоголю: family-planning, single-mother, drug-taker, drink-driving.

Також діюча функція властива словам, що містить у своїй структурі слова, другим компонентом яких є прикметники або прислівники з Participle II, що мають емоційно-оцінний характер: lifelong friends, bittersweet part of tonight.

Особливу групу складають складні іменники типу: girl-friend, boy-friend, manservant. У складі цих слів перший компонент служить показником статі.

Таким чином, двокомпонентні складні слова являють собою актуальну соціальну лексику, яка відобразатиме насущні проблеми сучасності.

Багатокомпонентні складні слова

В мові багатокомпонентні слова не мають широкого розповсюдження, на відміну від аналітичних статей. Скоріш за все це пов'язано з особливостями жанру: усне мовлення й особливо сприйняття усного мовлення на слух не витримує перевантаження важкими багатокомпонентними утвореннями, які важко сприймаються на слух. Тим не менш, зустрічається певна кількість багатокомпонентних складних слів, які будувалися на основі синтаксичних структур, таких, як атрибутивний, інфінітивний, порівняльний та сполучно-

сурядний звороти.

Найбільш поширеною є структура, що виникла на основі атрибутивного обороту. Тут зустрічаються такі моделі: N + prep + N: mother-in-law, man-of-war, commander-in-chief, stay-at-home, etc.; N (V) + prep + N (V): bread-and-butter; N + linking vowel + N: handicraft, handiwork.

З'єднувальний приголосний в складі слова цього типу є показником морфологічної оформленості складного слова. Однак морфологічна оформленість є не характерною для складних іменників.

Складні слова, утворені на основі союзних сурядних словосполучень, представлені в основному моделлю N + and + N: health-and-retirement security.

Лінгвісти виділяють кілька моделей багатоконпонентних складних слів: N + prep + N, N (V) + prep + N (V), N + linking vowel + N.

У порівнянні з двокомпонентними складними словами багатоконпонентні мають менш поширену сферу вживання. Багатоконпонентні складні слова утворені поєднанням двох або більше основ і службовим словом.

Серед багатоконпонентних юридичних термінів особливе місце посідають синтаксичні моделі предикативного типу: норми права, що надають повноваження; норми права, що зобов'язують; злочин, скоєний через необережність; злочин, скоєний умисне; громадяни, що мають обмежену дієздатність; умисне убивство жінки, яка завідомо для винного була в стані вагітності; умисне вбивство, вчинене з особливою жорстокістю; умисне вбивство, вчинене в стані сильного щиросердечного хвилювання.

1.5 Класифікація складних слів в німецькій мові

Різноманітність типів складних слів, їх різні структурні, граматичні, семантичні та стилістичні особливості, різне походження словотворчих моделей ускладнює їх класифікацію. Німецькими германістами розроблені різні типи класифікацій, які базуються на різних критеріях. Так, А.М. Іскоз і А. Ф.

Ленкова у своїй книзі «Лексикологія німецької мови» розглядають два типи композитів, виходячи з двох різних принципів: морфологічного принципу та семантико-синтаксичного.

Морфологічна класифікація складних слів у німецькій мові

При класифікації складних слів, в основі якої лежить морфологічний критерій, А.М. Іскоз і А.Ф. Ленкова вказують, що композити можуть належати до будь-якого класу слів [18, 39]. Їх приналежність до того чи іншого класу залежить, як правило, від другого компонента, який відбиває граматичні характеристики всього композиту; як перший компонент складного слова може виступати будь-яка частина мови.

Так складний іменник може мати наступну морфологічну структуру:

1. іменник + іменник: Menschenkraft, Konzertpalast, Hochzeitstag;
2. прикметник + іменник: Schwarzbrot, Rotwein, Zartgefühl;
3. дієслівна основа + іменник: Schreibtisch, Bohrmaschine, Schlafkleid, Speisezimmer;
4. числівник + іменник: Zweikampf, Dreigespann;
5. займенник + іменник: Jchton, Jchform;
6. прислівник + іменник: Voraussage;
7. прийменник + іменник: Umwelt, Mitschuler.

Складний прикметник може складатися з:

1. прикметник + прикметник: dunkelrot, hellblau, kaltweiss;
2. іменник + прикметник: blutrot, stockdunkel, schneeweiss;
3. основа дієслова + прикметник: siegehess, merkwurdig, glanzebdschwarz;
4. числівник + прикметник: zweigliedrig, dreistockig;
5. займенник + прикметник: diesbezuglich, selbstgefällig;
6. прийменник + прикметник: unterirdisch, uebergluecklig.

Складне дієслово може мати наступну морфологічну структуру:

1. дієслово + дієслово: stehenbleiben, kennenlernen;
2. іменник + дієслово: teilnehmen, stattfinden;
3. прикметник + дієслово: freisprechen, stillstehen;
4. числівник + дієслово: vierteilen;
5. прислівник + дієслово: weitergehen, fortfahren.

Складні числівники, прислівники, прийменники і інші частини мови можуть складатися з різних слів: zweihundert, auseinander, vorbei, gegenüber.

Семантико-синтаксична класифікація складних слів у німецькій мові

Відповідно до семантико-синтаксичним критерієм А.М. Іскоз і А.Ф. Ленкова розрізняють чотири типи складних слів у німецькій мові:

1. означальні складні слова;
2. сурядні складні слова;
3. зрушення;
4. зрощення.

Компоненти визначальних складних слів пов'язані між собою підпорядкуванням: перший компонент визначає другий. Другий компонент (основне слово) визначає приналежність всього з'єднання до певного класу слів, а так само характер його граматичних категорій і форм. Обидва компоненти значимі в лексичному плані.

Наприклад: Schreibtisch, Zahnarzt, wasserblau, dunkelrot. Існує ускладнений вид визначальних композитів – багаточленні композити. Слово даного типу складається із двох частин: визначника і основного слова, але одна з цих частин є в свою чергу складним словом: Hauptbahnhof, Haushaltskonferenz, Eisenbahnmagnat.

Особливим підвидом визначальних складних слів є бахувріхі, в яких перший компонент визначає другий. Вони за змістом відповідають позначенню

належності або властивості людини, тварини або рослини, але в результаті метонімічне перенесення служать найменування самої людини, тварини або рослини [19, 131].

Наприклад: *Graukopf* – «сивий чоловік», *Nashorn* – «носоріг», *Schlafmutze* – «соня».

Сурядні складні слова складаються з двох граматично рівноправних компонентів (і перший, і другий компонент повинен належати одному і тому ж граматичному класу), які пов'язані між собою твором. Кожен компонент має своє власне значення, але значення всього з'єднання висловлює якесь нове поняття: *Strichpunkt*, *deutsch-russisch*, *dreizehn*.

Зрушення утворюють особливий тип складних слів у німецькій мові. Вони представляють собою з'єднання в одній одиниці декількох слів або цілого (маленького) пропозиції: *Rurmichnichtan*, *allerhochst*, *stehenbleiben*, *Tischchen-deck-dich*, *beiseite*. Компоненти таких з'єднань не втрачають свого самостійного лексичного значення та легко розуміються.

Зрощення являють собою результат взаємодії двох словотворчих процесів - словоскладання і суфіксація або словоскладання і субстантивації. Своєрідність даного процесу полягає в тому, що він перетворює словосполучення, не змінюючи форми останнього, в єдину словотворчу основу і взаємодіє при цьому з іншим способом [16, 79]. Наприклад: *Fruhaufsteher*, *Gesetzgebung*, *rotbackig*, *Dampfheizung*, *schwerhörig*, *Dachgartenbedienung*.

Класифікація композитів німецької мови М.Д. Степанової і Ф. Фляйшер

Як вже зазначалося раніше, існують різні типології композитів. Наприклад, М.Д. Степанова і Ф. Фляйшер в книзі «Теоретичні основи словотворення німецької мови» розрізняють дві групи композитів [19, 115]: копулятивні композити та означальні композити.

Копулятивні композити складаються з двох компонентів, які повинні належати одній і тій же частині мови і повинні бути пов'язані між собою твором. Обидві НС композиту мають своє власне лексичне значення, але вони однаково беруть участь у формуванні значення словотворчої конструкції: їх семантичне співвідношення може бути описано сурядним зв'язком з «і»[19,115]. Наприклад: *Dichterkomponist, Freundfeind*.

Означальні композити складаються з двох компонентів, які пов'язані між собою підпорядкуванням, тобто предмет, позначений «основним словом» (рівний другому НС) «визначається» «визначником» [19, 115]. Останній компонент визначального композиту виражений іменником, перший може належати до будь-якого граматичному класу слів.

Як перший, так і другий компонент значимі в лексичному плані: значення компонентів збігається з лексичним значенням відповідних слів, тобто з їх значенням у самотійному вживанні. Але в ряді випадків той або інший компонент або все слово в цілому зазнає значне переосмислення. Наприклад: *Lowenzahn, Seelowe, Augapfel*.

Особливими випадками визначальних композитів є еліптована форма, уточнюючі композити та «присвійні композити» [19, 121].

Під еліптованою формою розуміється означальні композит (здебільшого – іменник + іменник), у якого семантичне відношення між компонентами може бути розкрито тільки при введенні ланки-посередника: *Bier (glas) decker, Tank (stellen) wart*.

Уточнюючі композити володіють поверхневою структурою визначальних композитів, але семантично побудовані інакше. Один з компонентів (перший або другий) володіє лише частковою вторинною мотивацією при відсутності семантичної модифікації або синтаксичної транспозиції [16, 122]. Наприклад: *Turteltaube* (у тому ж значенні раніше вживалося *Turtel*), *Eichbaum*.

«Присвійні композити» мають структуру визначальних композитів. Їх особливість обумовлена об'єктом, прийнятою за точку відліку; таким не є – як

зазвичай у визначальних композитів – безпосередньо другий компонент: Langbein означає не «langes Bein», а «der Mensch mit langen Beinen», Graukopf, Schlafmutze.

Важливо відзначити, що виділення певних груп складних слів в німецькій мові характеризується змішанням різних принципів. Якщо при класифікації, в якій виділяється морфологічна структура композиту, важливу роль відіграє морфологічний критерій, то при розмежуванні на означальні і копулятивні композити враховується не тільки, синтаксичний критерій (зв'язок між компонентами композита), але і семантичний.

Важливу роль в утворенні композитів відіграє річкова приналежність першого компонента. Якщо у складного іменника другий компонент виражений іменником, у складного прикметника – це прикметник, а у дієслова – дієслово, то перший компонент цих композитів може бути основою будь-якої іншої частини мови. У складного іменника в німецькій мові як перший компонент використовуються: іменники, прикметники, дієслова основи, займенники, прислівники, числівники та прийменники.

Другий компонент складного прикметника може бути виражений: іменником, прикметником, основою дієслова, числівником, займенником, приводом. У складного дієслова в якості другого компонента вживаються: дієслово, іменник, прикметник, числівник і прислівник.

Таким чином, можна зробити наступний висновок, що композитотворчий потенціал іменника більше, ніж у імені прикметника, дієслова або іншої частини мови.

Семантичні відношення між компонентами німецьких композитів можуть бути більш-менш різноманітними, залежно від того, якої частини мови належить дана сполука, як виражений перший компонент даного композиту, до якого типу композитів належить дане складне слово: означальними або копулятивного.

Вельми різноманітні семантичні відношення можна простежити у складних визначальних іменників з першим компонентом іменником, що ж до складних визначальних іменників з першим компонентом, вираженим прикметником і дієсловом, то семантичні відношення між компонентами менш різноманітні.

Тип копулятивних складних іменників значно менше поширений, ніж тип складних визначальних іменників, хоча і тут можна виділити кілька груп з точки зору їх семантики.

Композитотворення прикметника не відрізняється принципово від композитотворення іменника. Серед складних прикметників можна виділити означальні і копулятивні композити. Семантичні відношення між компонентами складних прикметників в цілому не будуть відрізнятися від семантичних відносин між компонентами складних іменників, тут будуть виділятися ті ж групи композитів, що й іменника.

Важливо відзначити, що словотвір складних дієслів багато в чому відрізняється від словотворення іменника та прикметника. Семантичні відношення між компонентами представлені менш різноманітно, серед складних дієслів не виділяються визначальні і копулятивні композити. Особливої уваги заслуговує розгляд так званих ДСК.

Таким чином, можна зробити наступні висновки. По-перше, найбільш широку систему семантичних відносин між компонентами композиту можна побачити у німецьких складних іменників.

По-друге, система семантичних відносин між компонентами німецьких складних прикметників в цілому буде повторювати систему семантичних відносин між компонентами складних іменників.

По-третє, семантичні відносини між компонентами німецьких складних дієслів заслуговують особливої уваги, оскільки сильно відрізняються від семантичних відносин між компонентами складних іменників, прикметників.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Терміни є одиницями мовного і професійного знання, що забезпечують ефективність міжкультурної комунікації. До «ідеального варіанту» юридичних термінів застосовуються такі вимоги:

- Однозначність, відсутність омонімів, синонімів і т.д. ;
- Співвіднесеність з іншими поняттями термінологічної системи даної галузі;
- Стислість;
- Нейтральність;
- Закріпленість за однією галуззю.

Як правило, ці вимоги не дотримуються, і терміни основних галузей професійної діяльності людини не мають однозначністю, відрізняються полісемії і є міждисциплінарними.

Юридичні терміни відрізняються від більшості термінологій інших професійних сфер за рахунок наступних характеристик:

- Абстрактність (технічні або наукові терміни в більшості випадків співвідносяться з матеріальними предметами, в той час як юридичні терміни називають абстрактні поняття);
- Полісемія (так як в основі освіти правових термінів лежить загальнолітературний мову, їх часто відрізняє багатозначність);
- Вплив латині (деякі терміни запозичені з латині або мають латинське коріння);
- Наявність у термінів додаткових дефініцій (якщо термін не розуміють однозначно, в тексті наводиться його визначення).

Труднощі при перекладі юридичної термінології є однією з головних перешкод для комунікації у сфері юридичних наук. Розуміння принципів формування та функціонування термінів у галузі юриспруденції як в англійській/німецькій, так і в українській мовах, сприятиме якісному адекватному перекладу.

РОЗДІЛ 2.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ СКЛАДНИХ ТЕРМІНІВ В АНГЛОМОВНИХ ТА НІМЕЦЬКИХ ТЕКСТАХ З ЮРИСПРУДЕНЦІЇ В СИСТЕМІ АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

2.1 Перекладацькі відповідності і трансформації як основа якісного перекладу

Термінологія сучасної літературної мови дуже багата й розгалужена відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. У її складі виділяється велика група економічної термінологічної лексики, спеціальна лексика.

У процесі перекладу терміну визначають 2 етапи:

- 1) з'ясування значення терміну у контексті;
- 2) переклад значення рідною мовою [22, 36].

Головним прийомом перекладу термінів є переклад за допомогою лексичного еквіваленту.

Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно співпадає із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти у рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами у тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому слід вміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати знання термінів-еквівалентів.

Складні юридичні терміни як особливий пласт термінології, представляють не лише цінний інтерес, але й проблему, через різні способи перекладу. Кожен із термінів вимагає свого прийому. Тому складні терміни або терміни словосполучення являються основною проблемою перекладу економічного тексту.

Як вже зазначалось вище, складні терміни являють собою стале словосполучення, за яким закріплене певне термінологічне значення. Наприклад: *conclusive notice* – «кінцеве попередження»; *arrival on departure* – «свідчення під присягою». Переважна більшість термінів становлять препозитивні атрибутивні словосполучення, тобто такі словосполучення, де є означення і означуваний компонент і означення займає в словосполученні початкову позицію [31, 112].

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміна.

Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміна-словосполучення. Характер цих відносин й визначає порядок та сам зміст перекладу складного терміна. Синтетичний етап перекладу передбачає вибудовування компонентів в залежності від зазначених семантичних відносин і отримання остаточного варіанту перекладу складного терміна [34, 85].

Коли говорять, що фраза на мові оригіналу (МО) та її переклад еквівалентні один одному, мається на увазі, перш за все, їх семантична еквівалентність, тобто співвіднесеність з однією і тією ж предметною ситуацією. Перекладацька еквівалентність досягається на практиці на основі вичленування одиниць перекладу. Перекладач знаходить для одиниць перекладу відповідності в арсеналі мовних засобів мови перекладу (МП). А.Д.Швейцер розрізняв два види семантичної еквівалентності – компонентний і денотативний. З огляду на те, що при перекладі ми маємо справу зі змістом, тобто одним з семантичних компонентів мовної одиниці, можна сказати, що семантична еквівалентність досягається завдяки наявності в тексті МО і тексті

МП одних і тих же сем. В цьому випадку тексти знаходяться в відношенні компонентної семантичної еквівалентності. Другий вид семантичної еквівалентності, іменованій денотативним, пов'язаний з явищем мовної вибірковості. Суть її полягає в тому, що один і той же предмет і предметна ситуація можуть бути описані з різних сторін за допомогою різних ознак. Таким чином, для досягнення семантичної еквівалентності потрібні різноманітні перекладацькі перетворення та відповідності (трансформації або заміни).

Теорія закономірних відповідностей, запропонована в 1950 р. Я.І.Рецкером, є однією з перших теорій перекладу, створених в результаті вивчення текстів у перекладі (тексту оригіналу і тексту перекладу). Рецкер розрізняє три категорії закономірних відповідностей. Так, для перекладу окремих слів і словосполучень необхідно знайти:

1) існуючі в іншій мові однозначні еквіваленти – постійні відповідності, наприклад, для власних назв, термінів, числівників, найменувань організацій, партій; (*Microsoft*- «Майкрософт»)

2) варіантні контекстуальні відповідності – аналоги, отримані за допомогою вибору одного з синонімів, придатного для даного контексту, для даного вживання слова або словосполучення в мові (*to clear somebody of a criminal record* - «знімати судимість»).

3) адекватні заміни – відповідності, обрані виходячи з цілого, тобто всі види перекладацьких трансформацій.

На рівні компонентної еквівалентності в основному використовуються трансформації, що зачіпають граматичну структуру висловлювання. Рівень денотативної еквівалентності вимагає складніших лексико-граматичних трансформацій, що тягнуть за собою зміни в семантичній структурі висловлювання. За допомогою контекстуальних відповідників перекладач створює свою версію тексту, лише формально відмінну від версії іншого перекладача, але тим не менш еквівалентну. Варіантні відповідності,

рівноправні з точки зору контекстуального вживання, поширені як області лексичних засобів, так і граматичних засобів.

Порівняльний аналіз перекладів виявляє і такі одиниці МО, для яких в МП взагалі немає регулярних відповідностей. Але це не означає, що значення таких «безеквівалентних» одиниць не можуть бути передані в перекладі.

До безеквівалентної термінології ми відносимо два різновиди англійських термінів:

1. Терміни, що іменують явища (поняття), відсутні в українській юридичній дійсності: *coroner*, *barister* та інші.

2. Терміни, що іменують явища, що виникли в українській дійсності (зокрема, в останньому десятилітті), але і досі не що сформували окрему категорію в понятійному апараті відповідної професійної сфери: в цьому випадку недиференційована видового поняття є причиною відсутності терміну (*dilutive securities* – «цінні папери, які поширюють капітал»; *group voting* – «голосуючі акції групи [компаній]»; *mortgage backed liability* – «зобов'язання, забезпечені заставою нерухомості»; *Sachbearbeiter* – відповідальний виконавець;»; *termination income benefit* – «грошова допомога, що виплачується після закінчення терміну дії договору»).

Найчастіше при послівному перекладі, враховуючі різницю в структурі мови, доводиться вдаватись до різних прийомів перекладу. Трансформаційний переклад є необхідною умовою перекладу лексичних одиниць (так само, як і граматичних структур), які не мають безпосередніх відповідників в українській мові..

Трансформаційний переклад – передача значення безеквівалентної граматичної одиниці за допомогою граматичної трансформації. (Наприклад, членування або об'єднання речень):

Satisfactory performance under the program and other conditions for debt relief allowed the Executive Boards of the IMF and the World Bank to give the go ahead for debt relief from key creditors of Afghanistan under the Heavily Indebted

Poor Countries (HIPC) Initiative.. – «Задовільне виконання програми та інші умови для полегшення тягаря заборгованості дозволили виконавчим порад МВФ і Світового банку надати допомогу. Це для того, щоб полегшити тягар заборгованості основних кредиторів Афганістану в рамках Ініціативи щодо бідних країн з великою заборгованістю (БСКЗ)» [40, 60]. (Абсолютна прийменникова причетна конструкція – явище відсутнє в українській граматиці, передається окремим самостійним реченням.)

Залежно від характеру одиниць мови оригіналу, які розглядаються як вихідні операції, перекладацькі трансформації підрозділяються на [33, 78]:

- Стилістичні трансформації
- Морфологічні трансформації
- Синтаксичні трансформації
- Семантичні трансформації
- Граматичні трансформації
- Лексичні трансформації

В процесі перекладацької діяльності трансформації найчастіше бувають змішаного типу. Як правило, різного роду трансформації здійснюються одночасно, тобто поєднуються одна з іншою – перестановка супроводжується заміною, граматичне перетворення супроводжується лексичним.

Існує величезна кількість класифікацій перекладацьких трансформацій. Однак, єдиної класифікації трансформацій не існує.

Залежно від характеру мовних одиниць, які розглядаються як вихідні в операції перетворення, перекладацькі трансформації можна поділити на лексичні, граматичні та лексико-граматичні (в них перетворення зачіпають одночасно лексичні і граматичні одиниці оригіналу, або є міжрівневими, тобто здійснюють перехід від лексичних одиниць до граматичних і навпаки).

До лексичних трансформацій, найбільш часто вживаних в процесі перекладу відносяться: перекладацьке транскрибування і транслітерація; калькування та лексико-семантичні заміни: конкретизація, генералізація,

модуляція і ін. Граматичні трансформації (морфологічні, синтаксичні) включають: синтаксичне уподібнення (дослівний переклад); членування речення; об'єднання речення; граматичні заміни (заміні підлягають форми слова, частини мови, члени речення) і ін. Слід зазначити, що такого роду поділ є значною мірою приблизним і умовним.

Ці чотири типи елементарних перекладацьких трансформацій на практиці «в чистому вигляді» зустрічаються вкрай рідко – зазвичай вони діють разом, приймаючи характер складних, комплексних трансформацій.

Оскільки граматичні трансформації безпосередньо не входять до теми даної дипломної роботи, проаналізуємо детальніше саме лексичні трансформації.

Одним з найбільш поширених прийомів трансформації є калькування. Калькування – це прийом перекладу лексичних одиниць оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів (у випадку стійких словосполучень) – їх лексичними відповідниками в мові перекладу. Сутність калькування полягає у створенні нового слова або сталого поєднання в мові перекладу, що копіює структуру вихідної одиниці. Наприклад: *Grand Jury* – «Велике Жюрі», *Insolvenzverwalter* – «банкротний управляючий», *Magistrate's Court* – «Магістратський суд».

Конкретизація – лексико-семантична трансформація, при якій здійснюється заміна слова або словосполучення вихідної мови з більш широким предметно-логічним значенням на слово або словосполучення мови перекладу з вузьким значенням. В результаті застосування цієї трансформації створювана відповідність і вихідна лексична одиниця виявляються в логічних відносинах включення - одиниця вихідної мови виражає родове поняття, а одиниця мови перекладу – яке у неї видове поняття. Наприклад: *to investigate* – досліджувати ринок (порівн. *to investigate the market*)». *To explore* – досліджувати місцевість (порівн. *to explore the environment*)

При перекладі юридичних термінів також можливим є застосування прийому генералізації. Генералізація вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за змістом у мові перекладу.

Ще одним лексико-граматичним прийомом перекладу сучасних юридичних термінологічних одиниць є метод компресії. Компресія – це більш компактне викладення думок завдяки опущенню зайвих елементів та позамовного контексту. Цей метод зазвичай застосовується перекладачами при перекладі фахової термінології на рівні макроконтракту, рідше – на мікрорівні, бо це може призвести до невиправданого опущення частини лексичного значення даного терміну.

У процесі перекладу англійських юридичних термінів досвідчені перекладачі зазвичай обирають той чи інший спосіб перекладу, виходячи зі змісту контексту, у якому вжито даний спеціальний галузевий термін, а іноді комбінують усі вищезгадані прийоми, аби якомога точніше і вдаліше передати їхнє лексичне значення у мові перекладу, зберігши при цьому, наскільки це є можливим, звукову форму та морфемну структуру вихідної термінологічної одиниці. І зважаючи на те, що сучасна англійська юридична терміносистема є мовою-продуцентом нових міжнародних економічних термінів, адекватний переклад фахової термінології набуває особливо важливого значення для успішного становлення та нормалізації української юридичної термінології у відповідності до міжнародних стандартів.

Підводячи підсумки аналізу різних класифікацій перекладацьких перетворень українських і зарубіжних дослідників можна зробити висновок про те, що створення єдиної класифікації ускладнене тим фактом, що різні лінгвісти виділяють різну кількість прийомів перекладацької трансформації.

Крім того, важливо мати повноцінний опис системи таких відповідностей для конкретної пари мов, щоб максимально полегшити і прискорити роботу перекладача. Знання відповідностей допомагає перекладачеві швидко підібрати

потрібний варіант перекладу в умовах, коли час, відведений на переклад обмежений. Що особливо актуально при синхронному і усному послідовному перекладі.

2.2 Методи перекладу складних юридичних термінів з англійської на українську мову

Однією з головних особливостей юридичних текстів є наявність специфічної термінології, яка дозволяє давати визначення і назви юридичним поняттям. Можливі 2 ситуації перекладу складних термінів: коли в українській мові права існують еквіваленти іншомовного терміну, зафіксовані в перекладних словниках, і коли такі еквіваленти відсутні.

При наявності декількох еквівалентів, ми обираємо найбільш відповідний. прикладом варіантності термінів в правових системах України, Великобританії і США є переклад українського терміну «юрист». «Longman Dictionary of English Language and Culture » [7] дає наступне тлумачення терміну lawyer: "Lawyer" is the most general word for talking about someone who either represents people in a court of law or advises people about legal problems. Lawyers sometimes do legal work that is related to only one particular area of the law, such as medical cases, or company law, or they can do general work for many different types of legal cases. In the US, a lawyer can also be called an attorney which mean exactly the same.

The word counselor is also used in the US to mean a lawyer, especially one working in a court of law, and it can be used as a title when speaking to a lawyer in court. In the UK, a lawyer who represents someone in court is called a barrister and a lawyer who mainly works in an office is called solicitor, and these two types of lawyers have different training. advocate n 1. ScotE law a lawyer who speaks in defense of or in favour of another person in court. barrister and especially in England and Wales, a lawyer who has the right of speaking in the higher courts of law.

solicitor n 1 (especially in England) a lawyer who gives advice, does the necessary work when property is bought and sold (CONVEYANCING), and speaks especially the lower courts of law. In 1992 it was decided that solicitor could also argue cases in the higher courts, which formerly only BARRISTERS are able to do.

Attorney n AmE a lawyer. Lawyers in the US have to be licensed (LICENSE) by the state in which they practice, which allows them to practice in FEDERAL courts, but not necessarily in other states.

З дефініцій випливає, що різниця між еквівалентами терміна «юрист» полягає не тільки в його приналежності до певної правової системи (зокрема, до системи англійської, американського чи права), а й в виконуваних юристом функціях.

Так, наприклад, терміни *advocate*, *barrister* і *counselor* позначають юриста, головним обов'язком якого є представлення прав обвинувачених або позивачів в суді.

В тому випадку, коли при перекладі юридичних термінів немає відповідного еквіваленту, можуть бути використані деякі прийоми перекладу.

Прийом опису – передача слова за допомогою поширеного пояснення значення англійського слова. Цей прийом вживається як у випадку відсутності відповідного значення слова в рідній мові, так і при поясненнях в словнику.

Приклад: *accrual right* – «право на витягування доходу»; *account* – «несплатена боргова вимога»; *official accusation* – «офіційне звинувачення (у скоєнні злочину)»; *acknowledgment of will* – «неофіційне визнання заповідачем перед свідком, який може це підтвердити, що підпис під заповітом належить заповідачеві»; *on account of whom it may concern* – «за рахунок тих, кого це може стосуватися (страхова формула)».

Приклад:– *coroner* «слідчий по справам»;

Також ми використовуємо метод опису при перекладі наступного речення:
Fred is guilty of involuntary manslaughter when he accidentally kills a person. –

«Фреда звинувачують в ненавмисному вбивстві (навмисне вбивство, скоєне без злоби заздальгідь), коли він ненароком вбиває людину» [19, 460].

При перекладі ми пояснюємо значення слова “Ненавмисне вбивство”, для того, щоб внести деякі деталі та ясності.

Приєм калъкування – переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин. Такий переклад відтворює англійське слово дослівно.

Приклад: *Multiple accredit* – «множинне акредитування»; *accomplice of attempt* – «співучасник у замаху»; *according to law* – «у відповідності з законом».

Оскільки в юридичних звітах та договорах часто використовуються назви різних закладів і юридичних і інших фірм, то при перекладі термінів у юридичному контексті часто використовується такий прийом перекладу як транскрибування [13, 125].

Прийом смислового розвитку (модуляція)

Прийом смислового розвитку полягає в заміні одиниці, що перекладається на контекстуальне, логічно пов'язане з нею слово або словосполучення. В його основі лежить принцип, коли згадана в тексті причина розвивається і замінюється її наслідком (або навпаки).

Іноді такий метод – єдиний спосіб адекватно передати вихідний сенс кінцевому читачеві.

В англійській мові спостерігається використання слів-пасток, які суміщають в собі протилежні значення.

Подібний аналіз вимагає від перекладача певних знань, тому іноді автори самі розкривають значення слів. Навіть, якщо слова, що складають речення, є багатозначними, то контекст або тематика є провідним вказівником для вибору значення перекладачем. Так, ми це можемо спостерігати у реченні:

Performance of the law firm was a success. – «Юридична фірма процвітала.»

Також ми можемо спостерігати це явище в таких прикладах:

To investigate – «досліджувати ринок (порівн. *to investigate the market*)».–

To explore – «досліджувати місцевість (порівн. *to explore the environment*)»
(..., not only assisting in the level of acceptance by the local population, but also stressing the importance of *equal treatment under the law*. – «не тільки сприяючи рівню прийняття місцевим населенням, а й підкреслюючи важливість рівного ставлення до законодавства») [14, 105]. В цьому реченні складним терміном є фраза «*treatment under the law*», яка має декілька варіантів перекладу. Словник дає такі варіанти: лікування, режим використання, умови експлуатації. Але згідно контексту, ми обираємо варіант «ставлення до закону».

У «English-Russian Comprehensive Law Dictionary» цей прийом використовується стосовно термінів: *abator* – «особа, які незаконно заволоділа нерухомістю до переходу її до спадкоємця.» *short position* – «ситуація, в якій знаходиться інвестор, котрий зайняв акції для виплати позикодавцеві.»

Конкретизація

Під конкретизацією розуміється заміна слова або словосполучення вихідного мови з більш широким значенням словом або словосполученням мови перекладу з більш вузьким значенням.

Як правило, лексиці української мови властива більша конкретність, ніж відповідним лексичним одиницям англійської мови. Мова йде про те, що одному слову в українській мові, виражає більш широке, недиференційоване поняття, тобто те, що визначає більш широкий клас денотатів, в іншій мові, в англійській мові, можуть відповідати два або кілька слів, кожне з яких виражає більш вузьке, диференційоване, порівняно з українською мовою, поняття тобто відноситься до більш обмеженому класу денотатів.

Наприклад: *A direct (company) salesforce consists of full- or part-time paid employees who work exclusively for the company.* – «Власні торгові представники промислової фірми складаються з робітників повного або неповного робочого дня, які працюють лише на дану компанію» [14, 555].

В цьому реченні ми бачимо, що в перекладі фраза «A direct (company) salesforce» має більш конкретне значення, яке буде краще зрозумілим для читача.

Перекладацька транскрипція

Приєм, при якому відбувається пофонемне відтворення вихідної лексичної одиниці за допомогою фонем мови перекладу, тобто відбувається фонетична імітація вихідного слова, наприклад *maneval* – «манівал»

Опущення – представляє собою трансформацію, яка передбачає виключення з тексту перекладу другорядної, надлишкової інформації. Опущення часто застосовується коли в мові оригіналу застосовуються синоніми, які були б стилістично неоправдані в текстах українською мовою. Наприклад: *null and void* – «недійсний».

Проаналізувавши все вищезазначене, можна зробити висновок, що, в загалом, юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської мови на українську як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу юридичних термінів та термінів-словосполучень є їх багатозначність не тільки серед різних галузей науки, але й всередині самої юридичної сфери. Точне значення терміну в даному випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших понять, що пов'язані між собою в терміні-словосполученні.

Стосовно методу описового перекладу, калькування і транслітерації, то до них слід вдаватися лише переконавшись, що в українській мові дійсно відсутні еквівалентні або варіантні відповідники для даної англійської лексичної одиниці і не можна використовувати інші методи перекладу. Головним при виборі найбільш прийняттого відповідника є те, що варто підходити до проблеми творчо і професійно, з урахуванням перекладацьких традицій і виходячи із загальноприйнятих норм, а також з огляду на культурологічну та соціологічну маркованість юридичних текстів, що дає підставу для вибору саме цього варіанту перекладу.

2.3 Аналіз передачі складних юридичних термінів з німецької на українську мову

В якості матеріалу для цього дослідження були обрані тільки лексеми з вузькою термінологічною семантикою. Хоча більшість юридичних термінів переводяться за допомогою еквівалентів, перекладач нерідко змушений вдаватися в різного роду трансформацій, як граматичних, так і лексичних в силу лексичних і структурних відмінностей німецької та української мов.

Метою застосування таких трансформацій є досягнення еквівалентності між німецькими і українськими термінами, а також ясності і однозначності термінів мови перекладу. Однак при аналізі було встановлено, що застосування різних типів трансформацій не завжди обумовлено видом, структурою або семантикою терміна і співвідношення трансформацій, що застосовуються в тих чи інших випадках, відрізняється від групи до групи.

У зв'язку з цим було прийнято рішення відмовитися від класифікації за типом трансформацій, так як подібний підхід не дозволяв провести в достатній мірі структурований аналіз матеріалу. В рамках цього дослідження було прийнято рішення покласти в основу класифікації форму вираження зустрілися термінів, в результаті чого склалися такі групи:

1. Однокомпонентні одиниці
  - a. Терміни, виражені іменниками
  - b. Дієслова, часто вживаються в правових документах
  - c. Прийменники, які часто вживаються в правових документах
2. Багатокомпонентні структури
  - a. Терміни, виражені словосполученнями
  - b. канцеляризми
    - i. іменні присудки
    - ii. Аналітичні дієслівні структури

iii. прийменникові групи

c. абрєвіатури

d. латинські включення

Ми будемо проводити аналіз лише складних термінів, відповідно до теми нашого диплому.

Способи перекладу складних юридичних термінів

a) Передача зі збереженням структури оригіналу

Переклад таких термінів може здійснюватися передачею їх еквівалентами, як з точки зору структури, так і з точки зору семантики, як представлено в прикладах нижче: *Ständiges Einspruchsgremium* – «постійний Апеляційний орган»; *besondere oder zusätzliche Regeln* – «спеціальні або додаткові правила»; *Gemeinsamer Markt* – «загальний ринок»; *einschlägige Bestimmungen* – «відповідні положення».

Однак в деяких випадках перекладач, зберігаючи структуру оригіналу, вдається до лексичних трансформацій:

Модуляція / смисловий розвиток: *Allgemeine Bestimmungen* – «загальні положення»; *Allgemeines Abkommen über den Handel mit Dienstleistungen* – «Генеральна угода про торгівлю послугами».

Один і той же прикметник в складі розглянутих термінів передається на українську мову різними способами. Атрибут *allgemein* в першому випадку перекладається на українську мову за допомогою свого основного значення *загальний*. Однак у другому прикладі перекладач вдається до модуляції.

Для даного типу угод використовується термін *генеральна угода*, так як вона встановлює всі основні, або генеральні, принципи регулювання соціально-трудоуих відносин між сторонами.

Förmliche Gegendarstellungen – «офіційні спростування»;

Прямий переклад прикметника *förmlich* – формальний, тлумачиться як «вироблений за формою / в законному порядку». Використовуючи прийом

сміслового розвитку, перекладач вживає атрибут офіційний як української відповідності, так як спростування, що надходять в законному порядку, вважаються офіційними. *Hohe Beamte* – «старші посадові особи»; У представленому словосполученні детермінує компонент *hohe*, який виступає в значенні «обіймає вищу позицію».

Тому за допомогою прийому смислового розвитку можна провести аналогію з виразом «старший за званням» і передати даний атрибут прикметником старший. Крім цього, субстантивованій прикметник *Beamte* передається за допомогою словосполучення з підрядним зв'язком узгодження, в якому присутній додатковий компонент особи. Таке додавання обумовлено тим, що без нього прикметник «посадові» не мав б сенсу, як у випадку з парою *Dritte* – «треті особи». У терміна *Beamter* також є варіант перекладу на російську українську мову словом «чиновник», проте даний варіант є більш вживаним для загальної, непрофесійної мови і може навіть мати негативну семантику «байдужий працівник» при вживанні в розмовній мові. Саме тому відповідність «посадові особи» є більш прийнятним для перекладу правового документа.

Антонімічний переклад: *Nicht öffentliche Tagung* – «закрите засідання»; Атрибут *nicht öffentlich* має на увазі, що на засідання допускаються лише члени організацій, які проводять це засідання. Так як варіант не відкрите засідання є двозначним і не дозволяє досягти точності і ясності в передачі терміна на українську мову, перекладач вдається до антонімічного перекладу «закрите засідання».

б) Передача зі зміною структури оригіналу

Приклади даної групи також можна розподілити за кількома підгрупами в залежності від виробленої при перекладі трансформації:

Заміна визначень в препозиції на причетні обороти: *Einvernehmlich erzielte Lösungen* – «рішення, прийняті за взаємною згодою»; *Die*

beschwerdeführende Partei – «сторона, яка подала скаргу, яка скаржиться сторона»;

Граматична трансформація даного виду є типовою для таких структур і обумовлена особливостями німецької та української мови, тому дієприкметник минулого часу в препозиції *erzielte*, передається на українську за допомогою дієприкметника «прийняте». В даному випадку так само має місце **прийом модуляції**, так як німецький варіант скоріше відображає процес досягнення згоди, а дієприкметник «прийняте» – результат. Прислівник *einvernehmlich*, що позначає «взаємоприйнятний», тобто, з яким згодні всі сторони, також піддається модуляції при перекладі: в українській йому відповідає прийменникова група за взаємною згодою.

Опущення компонентів: В підбраному матеріалі зустрівся тільки один приклад, при перекладі якого відбувається опущення деяких лексичних компонентів: *unter die Vereinbarung fallende Übereinkünfte* – «охоплені угоди»

Передаючи на українську мову назви угод *unter die Vereinbarung fallende Übereinkünfte*, перекладач навмисно опускає прийменникову групу *unter die Vereinbarung*, так як з контексту самої домовленості стає зрозуміло, що маються на увазі угоди, на які поширюється її дія. Крім того, при передачі всіх компонентів прикладу в українській мові виникла б тавтологія, так як німецькі терміни *Vereinbarung* і *Übereinkunft* можуть мати в українській один і той же переклад - угода.

Описовий переклад: У досліджуваному документі нам зустрівся тільки один випадок застосування описового перекладу: *Die plurilaterale Handelsübereinkunft* – «торговельна угода з обмеженою кількістю учасників»;

У першому прикладі переклад прикметника *plurilateral*, утвореного від латинських коренів *pluralis* – множинний, різноманітний і *latus* – сторона, за допомогою еквівалентного українського прикметника не представляється можливим. Під таким терміном мається на увазі угода, в якому приймають участь не всі країни-члени СОТ, тому на українську його назва передається за

допомогою описового перекладу. Але в інших документах зустрічається термін плюрілатеральні угоди, так само утворений від латинських коренів.

У той же час, аналогічний термін в наступному прикладі, який так само включає в себе атрибут, утворений від латинських коренів, передається на українську мову за допомогою еквівалентної структури та іншої лексичної трансформації: *Das multilaterale Handelssystem* – «багатостороння торговельна система»;

Тут, на відміну від першого прикладу, вид торговельної системи *multilateral* передається за допомогою прикметника-еквівалента багатостороння. Воно є перекладом латинських компонентів *multum* – «велика кількість» і *latus* – «сторона і відображає сенс назви торгової системи, в якій беруть участь більше двох суб'єктів міжнародного права, і кожен користується привілеями у відносинах з іншими партнерами».

b) Аналітичні дієслівні конструкції

Приклади цієї підгрупи є найбільш частотними серед канцеляризмів. Такі конструкції поширені як в українській, так і в німецькій мові, при цьому їх співвідношення в обох мовах приблизно однакове. Однак способи перекладу можуть різнитися залежно від контексту.

• Передача за допомогою еквівалентних структур

Часто приклади даної підгрупи переводяться такими ж аналітичними дієслівними структурами з еквівалентним значенням: *zur Kenntnis bringen* – «доводити до відома», *Einigung erzielen* – «досягти угоди»

При передачі деяких з них на українську мову часто мають місце лексичні трансформації.

Модуляція: *Eine Frage zur Sprache bringen* – «поставити питання», *Standpunkte werden zu Protokoll genommen* – «думки повинні бути зафіксовані», *ein Mitglied ist der Auffassung, dass <...>* - «член вважає, що <...>».

Аналітичні дієслівні конструкції можуть замінюватися при перекладі однокореневими дієсловами, як продемонстровано в прикладах вище. Форма *zur*

Sprache bringen може перекладатися як озвучити, а якщо хтось озвучує питання, іншими словами, ставить його перед реципієнтами, то при перекладі з допомогою смислового розвитку можна передати дану конструкцію стійким виразом поставити питання.

Аналітична структура zu Protokoll nehmen зі значенням включати в протокол, передається більш лаконічним способом. За допомогою прийому модуляції дієслово nehmen, загальноприйнятий переклад якого звучить як брати, передається українським дієсловом фіксувати. Протокол є письмовою фіксацією будь-якої інформації, пов'язаної з офіційною взаємодією сторін договору, тому все, що береться до протоколу, фіксується письмово.

Крім того перекладач опускає іменник Protokoll. В даному пункті угоди, де мова йде про участь сторін у розгляді доповідей третейських груп, реципієнт може зрозуміти з контексту, що в ході даного розгляду ведеться протокол, тому компонент опускається без особливого зміни змісту висловлення.

Вираз der Auffassung sein так само переосмислюється при передачі на українську мову. Значення конструкції «бути будь-якого думки про щось» перекладається простим однокореневим дієсловом з синонімічним значенням «вважати», так як українська аналітична структура зазвичай не використовується для приєднання об'єктного додаткового речення, як в даному випадку.

Провівши детальний аналіз передачі термінів німецької мови права на українську мову, ми прийшли до висновку, що використання трансформацій може по-різному відбиватися на тексті перекладу. У більшості випадків модуляція, конкретизація, описовий переклад і додавання компонентів допомагають домогтися однозначності терміну і сприяють кращому розумінню його значення. Іноді додавання смислових компонентів надає терміну більш офіційний забарвлення. Прийоми генералізації і опущення компонентів сприяють усуненню надмірності і тавтології, а також спрощують термін, роблячи його більш доступним для некваліфікованого реципієнта

2.4 Порівняльна характеристика методів перекладу англійських та німецьких складних термінів в галузі юриспруденції

Проблема адекватної передачі складних юридичних термінів полягає, з однієї сторони, в знаходженні еквівалентних відповідностей та з іншої сторони, збереженні отриманою одиницею властивостей, характерних для терміну.

Таким чином, задача перекладача полягає в використанні перекладу зі збереженням нормативної та інформативної функції оригіналу.

Даний пункт буде присвячений порівнянню методів перекладу складних юридичних термінів з англійської та німецької мови. Нижче будуть розглянуті і прокоментовані виявлені нами в ході дослідження практичного матеріалу способи передачі складних термінів.

Калькування

При використанні цього прийому складові частини лексичної одиниці замінюються їх буквральними відповідностями в МП:

(нім.) *Die in Absatz 2 Satz 1 Nr. 1 und 2 genannten Daten dürfen nach Maßgabe des § 18 Abs. 3 des Bundesverfassungsschutzgesetzes, auch in Verbindung mit § 10 Abs. 2 des Gesetzes über **den Militärischen Abschirmdienst** und § 8 Abs. 3 des Gesetzes über den Bundesnachrichtendienst, auf Ersuchen auch an die Verfassungsschutzbehörden des Bundes und der Länder, das Amt für den Militärischen Abschirmdienst und **den Bundesnachrichtendienst** übermittelt werden. § 18 Abs. 5 Satz 2 des Bundesverfassungsschutzgesetzes gilt entsprechend.*

(англ.) *Upon request, the data referred to in subsection (2), first sentence, numbers 1 and 2, may, in accordance with section 18 subsection (3) of the Federal Act on Protection of the Constitution – also in conjunction with section 10 subsection (2) of **the Armed Forces Counterintelligence Service Act** and section 8 subsection (3) of the Federal Intelligence Service Act – also be transmitted to the Federal and Land constitutional protection authorities to the Federal Armed Forces Counterintelligence*

office and the Federal Intelligence Service. Section 18 subsection (5), second sentence, of the Federal Act on Protection of the Constitution shall apply mutatis mutandis.

(укр.) По запиту, зазначені в першому абзаці другого пункту 1 і 2, можуть, відповідно до підрозділу (3) розділу 18 Федерального закону про захист Конституції, також у поєднанні із розділом 10 підрозділ 2 **Закону про Контррозвідслужбу Збройних Сил** та частину 3 розділу 8 Закону про федеральну розвідувальну службу - також передаються до федеральних та земельних конституційних органів захисту в Федеральний розвідувальний відділ Федеральних Збройних Сил та **Федеральну розвідувальну службу**. Розділ 18 підпункту (5) другого пропозиції Федерального закону про захист Конституції застосовується *mutatis mutandis*.

Калькування – це «буквальний переклад, який передає в новій мові структуру значення мовних знаків оригіналу з найвищою точністю зі зміною лише позначника.» [43, 73]. В процесі калькування відтворюється основне значення слова або первинна семантична функція слова (термін Є. Куриловича).

Розглянемо також уривок перекладу Загальновійськового статуту ФРН на англійську мову:

(нім.) *Die Führerinnen und Führer der Einheiten und **Teileinheiten** haben durch die Überschaubarkeit ihres Verantwortungsbereiches die Möglichkeit, alle ihre Soldatinnen und Soldaten persönlich kennen zu lernen.*

(англ.) *Because of the small number of soldiers under their wing, unit and **subunit** leaders should get to know all their subordinates personally.*

(укр.) *Через невелику кількість солдатів під їх крилом, керівники **підрозділів** та суб'єктів повинні особисто знати про своїх підлеглих.*

Приклади фрагментів перекладів на матеріалі німецько-англійської мовної комбінації ілюструють успішність калькування, так як і в англійській мовній військовій справі існують такі ж типи підрозділів, як і в німецькій.

Модуляція

Як показує практика, при перекладі складних юридичних термінів можливе використання смислового розвитку поняття (модуляція):

(нім.) *Folgende **Großverbände** stehen dem ACE- Scnelleingreifkorps zur Verfügung: ... gekaderte Divisionen unter nationaler Führung: eine britische Division mit italienischer Komponente, eine britische Division mit dänischer Komponente und eine italienische Division mit portugisischer Komponente.*

(англ.) *The following **combinations in restraint of trade** are available to the ACE Intelligence Intervention Corps: ...*

cadre divisions under national leadership: a British division with an Italian component, a British division with a Danish component, and an Italian division with a Portuguese component.

(укр.) *Основні **частини і з'єднання**, які виділяються корпусу, складаються з: дивізій рамочного типу, очолюваних однією країною: однією англійською з італійським компонентом, однією англійською з датським компонентом і однією італійською з португальським компонентом.*

Можливість використання модуляції при перекладі термінів пояснюється дедуктивним характером даної трансформації «від загального до приватного». Денотат, представлений в своїй цілісності в МО, показаний в МП через свої складові частини: *Großverbände* – «частини і з'єднання».

Юридичний переклад не дарма вважається одним з найбільш складних видів перекладу. Взагалом це обумовлено тим, що при перекладі юридичних термінів як з української мови на англійську, або німецьку, так і навпаки, звичайних навичок перекладача недостатньо. Юридичний переклад не може бути здійснений правильно без використання спеціальних знань у відповідній області права, без знання специфіки конкретного виду правовідносин [21, 12].

Таким чином, юридичний переклад вимагає від перекладача знань не тільки мови, але й правової системи різних держав. Необхідно орієнтуватися в діючому законодавстві, а також володіти спеціальною лексикою та знати про особливості використання іноземної юридичної термінології в конкретному контексті.

Юридичний переклад завжди пов'язаний з певними труднощами - зокрема, неможливо перевести нормативний акт, договір та інші документи, не розбираючись у тонкостях використання англійської, або німецької юридичної термінології.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Підводячи підсумки аналізу різних класифікацій перекладацьких перетворень українських і зарубіжних дослідників, ми можемо зробити висновок про те, що єдиної класифікації типів перекладацьких трансформацій в сучасній лінгвістичній науці не існує.

Слід зазначити, що створення єдиної класифікації ускладнене тим фактом, що різні лінгвісти виділяють різну кількість прийомів перекладацької трансформації. Дослідження стану з цього питання є все ще досить спірним, оскільки є ще багато питань в цій галузі. Юридичний термін має всі риси, властиві слову: номінативну, смислову, комунікативну та прагматичну. Характерними особливостями юридичного терміну як наукової одиниці є: унікальність, точність, регулярність, без емоційність, стислість.

Класифікація англійських та німецьких складних термінів відрізняється, оскільки в німецькій мові переважають моделі типу N+N та V+N, в той час як англійській мові – N+N, A+N, V+N.

При перекладі складних слів юридичної термінології найбільш вживані загальноприйняті засоби є, зокрема, транскрипція, транслітерація та калькування.

Слід звернути увагу на без еквівалентну лексику в юридичній термінології, для якої частіше використовуємо наступні засоби: логічний розвиток, описовий переклад та генералізацію.

Переклад юридичних термінів вимагає спеціальних знань в цій області. За умови володіння спеціальною лексикою та розуміння тематики спеціального тексту переклад складних термінів не викликає особливих труднощів. Проте серед чинників, що ускладнюють процес перекладу термінів, як правило, є багатозначність або самого терміну, або його складових, а також відсутність українських еквівалентів. У цьому випадку вирішенню проблем сприяють перекладацькі трансформації.

ВИСНОВКИ

Згідно з дослідженням було визначено, що термін – це слово або словосполучення з історично умотивованим чи умовно закріпленим значенням, що відбиває дане поняття у спеціалізованій галузі знання чи виробництва.

Передача англійських та німецьких термінів українською мовою вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При передачі науково-технічної та юридичної літератури з англійської та німецької мови на українську важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова.

Якщо слово вживається як термін у системі іншої спеціальної галузі знань, то в ній воно теж однозначне, семантично чітко відмежоване від тих його значень, що виявляються в позатермінологічному функціонуванні, а також і в термінологічному, але в іншій галузі знань.

Переклад складних термінів з англійської на українську мову в текстах з юриспруденції має деякі труднощі а також слід приділяти увагу перекладача шляхам їх подолання.

В юридичній термінології зустрічаються переважно складні терміни та терміни-словосполучення.

Переклад складних термінів складається з двох основних процедур – аналітичної та синтетичної. Велику роль при перекладі словосполучень відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих його компонентів. А для цього необхідно правильно визначити компоненти складного терміну, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й словосполучення, що входять до складу складного терміну. Важливо також встановити, в яких семантичних відносинах перебувають компоненти між собою та з головним компонентом терміну-словосполучення.

Основні прийоми перекладу термінів-словосполучень: прийом смислового розвитку (модуляція), метод опису, прийом калькування та конкретизація.

Найбільш складними для перекладу є терміни, які мають різні значення не тільки у різних галузях науки і техніки, а й навіть в одній галузі.

Таке слово, яке має кілька словникових відповідностей, варіантів, аналогічних йому за значенням, перекладається шляхом відбору варіанта-аналога, який найточніше передавав би значення терміну у залежності від слів, які знаходяться у тісному зв'язку з даним словом.

У ході дослідження ми виявили, що в загалом юридичні терміни мають такі самі шляхи передачі з англійської та німецької мови на українську, як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу складних юридичних термінів та термінів-словосполучень є їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки але й всередині самої юридичної галузі тексту.

Таким чином, проведено зіставлення юридичної термінології англійської, німецької та української мов і показані можливості досягнення еквівалентності при її перекладі. Труднощі при перекладі юридичної термінології є однією з головних перешкод для комунікації в сфері юридичних наук.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алимов В.В. Теория перевода. Перевод в сфере профессиональной коммуникации: Учебное пособие. /В. В. Алимов – М., 2004. – 58 с.
2. Арбекова Т.И. Лексикология английского языка: учебн. пособ. для инст. и фак. иностр. яз. / Т.И. Арбекова. – М: Высшая школа, 1977. – 240 с.
3. Арнольд И.В. Лексикология современного английского языка: учебн. [для инст. и фак. иностр. языков – 3-е изд., перераб. і дополн.] / И.В. Арнольд. – М: Высшая школа, 1986. – 295 с.
4. Борисова Л.И. Пособия по научно-техническому переводу (методологический обзор) / Л.И. Борисова. – М.: МПУ, 2000. – 72 с.
5. Бородін Н.П. Синонімія у термінології // Мовознавство. – 1992. – №3. – С.32-34.
6. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов: [посіб. для перекл. відділень вузів] / Л.Г. Верба. – Вінниця: Нова Книга, 2003. – 160 с.
7. Вашунин В.С. Субстантивные сложные слова в немецком языке. – М.: Высшая школа, 1990. – 159 с.
8. Виноградов В.С. Перевод: Общие и лексические вопросы: Учебное пособие. / В. С. Виноградов / – М: 2004. – 87с.
9. Глумов В.С. Структурно-семантическая организация терминов в русском и английском языках./ В.С. Глумов. – Л., 1986 –69с.
10. Гореликова С. Н. Природа термина и некоторые особенности терминообразования в английском языке / С. Н. Гореликова // Вестник ОГУ. 2002. – №6. – С. 35
11. Гринев С.В. Введение в терминоведение. /С. В. Гринев – М.: – 1993. –160с.
12. Гурьева З.І. Синонимия сложных слов и словосочетаний в современном английском языке: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 «Германські мови» / З.І. Гур'єва. – М.: 1981. – 27 с.

13. Давіденко А.Л. До проблеми терміна “ділове українське мовлення” // Мова та її функціонування. – Вісник ЛДУ. – Вип.25. 1996. – С. 38–41.
14. Золотова Г.А. З історії вироблення загальнограматичної концепції в українському мовознавстві // Функціональна граматики: Тези доповідей Міжнародної конференції. – Донецьк, 1991.– С. 89–90.
15. Дементьева Н.С. Об активных процессах в системе словообразования в современном английском языке [по материалам сложных лексических единиц, которые пишутся через дефис]: автореф. дис. на получение научн. степени канд. филол. наук / Н.С. Дементьева. – М.: 1972. – 18 с.
16. Дементьева Т.М. Лингвистические особенности немецкого языка права. // Филологические науки. Вопросы теории и практики. №2(4), 2009. – С.107-111.
17. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми/ В’ячеслав Іванович Карабан. – Київ: Наукова книга, 2002. – 564с.
18. Каращук П.М. Словообразование английского языка / П.М. Каращук. – М.: Высшая школа, 1977. – 302 с.
19. Клименко Л.В. Семіотичні аспекти юридичних сентенцій англійської мови // Мовні і концептуальні картини світу: Зб. наук. пр. – К.: Прайм-М, 2002. – Вип. 6. – Кн. 1. – С. 186-194.
20. Комиссаров В.Н., Рецкер Я.И., Тархов В.И. Пособие по переводу с английского языка на русский. – Часть II/В.Н.Комиссаров, Я.И.Рецкер, В.И.Тархов – М.: 2005. – 97с.
21. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз./В.Н.Комиссаров – М.: 2004. – 56с.
22. Кулебакин В.С., Работы по построению научно-технической терминологии./ В.С. Кулебакин, Я. А. Клиновицкий. – М.: 1976. –78с.
23. Лаврик М.П. Структура англійських медичних термінів / М.П. Лаврик // Вісник Львівського ун-ту. – Львів, 1975. –Серія філологічна. –Вип. 38. –С. 33–39.
24. Латышев Л.К. Технология перевода./Л.К. Латышев – М.: 2005. – 317с.

25. Лейчик В.Н. О языковом субстрате термина / В.Н. Лейчик // Вопросы языкознания. – 1986. – № 5. – С. 41
26. Лекції з теоретичного курсу німецької мови.
27. Лисицина Т.А. Некоторые лингвистические проблемы Изучения термина/ Т.А. Лисицина// Исследования по семантике./– Уфа, 1983
28. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода./Р.К. Миньяр-Белоручев – М.: 1996. – 207с.
29. Моисеев А.И. О языковой природе термина/ А.И. Моисеев// Лингвистические проблемы научно-технической терминологии./ – М.: 1980 – 47с.
30. Нелюбин Л.Л. Перевод и прикладная лингвистика./ Л.Л.Нелюбин – М.: 2001. – 78с.
31. Нелюбин Л.Л. Перевод и прикладная лингвистика./ Л.Л.Нелюбин – М.: 2001. – 78с.
32. Никитин М.В. Основы лингвистической теории значений. – М.: Высшая школа, 1988. – 168 с.
33. Овсянник Р.П. Особливості англійської юридичної термінології в економічному дискурсі // Матеріали 2-ї західно-регіон. наук.-метод. конф. викладачів іноз. мов вищих навч. закладів “Лінгво-дидактичний плюралізм навчального процесу з іноземних мов у вищих навчальних закладах”. – Тернопіль. – 1999. – С. 142–146
34. Овчаренко В.М. Термины, аналитическое наименование и номинативное определение/ В.М. Овчаренко // Современные проблемы терминологии в науке и технике/ – М.: 1969. С. 41 - 42.
35. Павлов В.М. Питання уніфікації української технічної термінології // Міжнар. наукова конференція. – Чернівці, 1991.– С.112–114.
36. Павлов В.М. Перспективи комп'ютеризації науково–технічної термінології // Тези II Міжнародної наук. конф. ”Проблеми української науково–технічної термінології” – вересень 1993. – Львів, 1993. – С.302–304

37. Перхач В. Роздуми про український науково-технічний стиль./ В. Перхач. – Львів: 1995. – 550с.
38. Петрова Т.И. Событие в финансово-экономической терминологии // Высшая школа. – 2006 – № 4. – С.84-89.
39. Петрова Т.І. Повага до закону — важливе для майбутнього економіки України // Матеріали міжвузівської наук.-практ. конф. “Актуальні проблеми розвитку економіки України в перехідний період до ринку”. – Ч. 1. – Тернопіль. – 1996. – С. 79.
40. Петрова Т.І. Про юридичну термінологію як відкриту систему // Матеріали міжвузівської науково-практичної конференції “Проблеми функціонування державної мови в Україні та методика її викладання у навчальних закладах системи МВС”, – Львів, 1997. – С.91 – 97
41. Пиголкин А.С., Чернобель Г.Т. Юридическая терминология: понятие и классификация / Под ред. А.С. Пиголкина // Язык закона. – М., 1990. – Гл. 3. – С. 65.
42. Пиголкин А.С. Язык закона. / А. С. Пиголкин – М.: 1990. – 54с.
43. Пілецький В.І. Проблеми сучасної української наукової термінології // Фізико-хімічна механіка матеріалів: Міжнародний науково-технічний журнал. – 2000. – № 6. – С. 121 – 122.
44. Пілецький В.І. Проблема національної технічної термінології і лексикографічна практика. – К., НКМ ВО, 1991.– С.49–59 (у співавторстві).
45. Покровська О.А. Українська термінологія ринкових відносин: Дис... канд. філол. наук: 10.02.01 / Харківський нац. ун-т ім. В.Н. Каразіна. – Харків, 1995. – 207 с.
46. Прозоров В. Г. Основы теории и практики перевода с английского языка на русский./В. Г. Прозоров – М.: 1998. – 234с.
47. Рецкер Я.И. Пособие по переводу с английского языка на русский язык. 3-е издание. – М.: Посвещение, 1982. – 159 с.

48. Рецкер Я. И. Что же такое лексические трансформации? // Тетради переводчика, 1980. – №17. – С.72-84
49. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода./Я.И. Рецкер – М., 2006. – 240с.
50. Смирницкий Д. Ф. Системна організація української юридичної термінології // Стан кондіфікаційного процесу в Україні: системність, пріоритети, уніфікація: Тези III Всеукраїнської конференції, К.: 1995. – С.136.
51. Смирницкий Д. Ф. Становлення системи українських технічних термінів // Провідні лінгвістичні концепції кінця XX ст.: Тези Всеукраїнської наук.конф. Львів, 1996.– С. 139–140.
52. Смирницкий Д. Ф. Семантико-стилістичні аспекти функціонування юридичної термінології в економічному тексті // Іноземномовний текст за фахом: лінгводидактичні аспекти. – Львів:Світ, 1998. – С. 136–141.
53. Скороходько Э.Ф. Вопросы перевода английской научно-технической литературы. – К.: Изд-во Киевского ун-та, 1963. – 92с.
54. Степанова М.Д. Словообразование современного немецкого языка. – М.: Издательство литературы на иностранном языке, 1953. – 375 с.
55. Степанова М.Д., Фляйшер Ф. Теоретические основы словообразования в немецком языке. – М.: Высшая школа, 1984. – 264 с.
56. Ткачова І. В. Ткачова І. В. Порівняльний аналіз лексики банківського права (на прикладі російської, української та англійської мов) // Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених. — Сімферополь, 2004. — Вип.5. — С.214–220.
57. Томсон Г.В. Курс юридического перевода (гражданское и торговое право). – М.: МГИМО, 2004. – 50 с.
58. Федотова И.Г. Теория и практика устного и письменного юридического перевода. – Дубна: Феникс+, 2008. – 176 с
59. Шилов С.Д. Терминология, профессиональная лексика и — профессионализмы/ С.Д. Шилов // Вопросы языкознания. / – 1984. – № 5. – 84 с.

60. Albrecht J. Übersetzung und Linguistik. 2. Aufl. – Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co.KG, Tübingen 2013.
61. Duve H., Weirich H. Die Verständigung zwischen dem Bürger und den Juristen kann verbessert werden. In: Der öffentliche Sprachgebrauch. Stuttgart, 1981. Bd. 2. S. 119-127.
62. Griebel C. Rechtsübersetzung und Rechtswissen: Kognitionstranslatologische Überlegungen und empirische Untersuchungen des Übersetzungsprozesses. – Frank&Timme GmbH, Berlin, 2013.
63. Iskos A., Lenkowa A. Deutsche Lexikologie. – M: 1970. – 295 с.
64. Bernhard Kellermann Der Tunnel. – B.: Verlag Volk und Welt, 1972. – 456 с.
65. Henry Denker Zerreißprobe. – M.: Видавництво літератури іноземною мовою, 1986. – 124 с.
66. Rule of law handbook a practitioner's guide for judge advocates. / The Judge Advocate General's Legal Center and School, – U.S. Army Center for Law and Military Operations: 2011. – 324 с.
67. Stickel G. Zur Kultur der Rechtssprache. In: Mitteilungen 10: Aspekte der Sprachkultur. Mannheim, 1984. S. 29 - 60.
68. Stolze R. Kulturelle Aspekte beim Fachübersetzen. In: Diskurs und Terminologie beim Fachübersetzen und Dolmetschen / Hrsg. J. Maliszewski. – Peter Lang GmbH, Frankfurt am Main, 2010.
69. Mellinkoff D. The Language of the Law / David Mellinkoff. – Boston: Little, Brown and Co, 1983. – 526 p.
70. Phil C. Techniques of Legal Translations [Electronic source]. – Access Mode:
71. Reinart S. Kulturspezifik in der Fachübersetzung. – Frank&Timme GmbH, Berlin, 2009.

Словники:

72. Большой юридический энциклопедический словарь. / Под ред. А. Б. Барихина. М., 2004.

73. Словари и Энциклопедии Академик <http://dic.academic.ru/>

74. Электронный словарь Мультитран

<http://www.multitran.ru/c/m.exe?a=1&SHL=2>

75. English-Russian Comprehensive Law Dictionary. Под ред. А. С. Мамуляна. М., 2003.

76. Longman Dictionary of English Language and Culture. England, 2005.